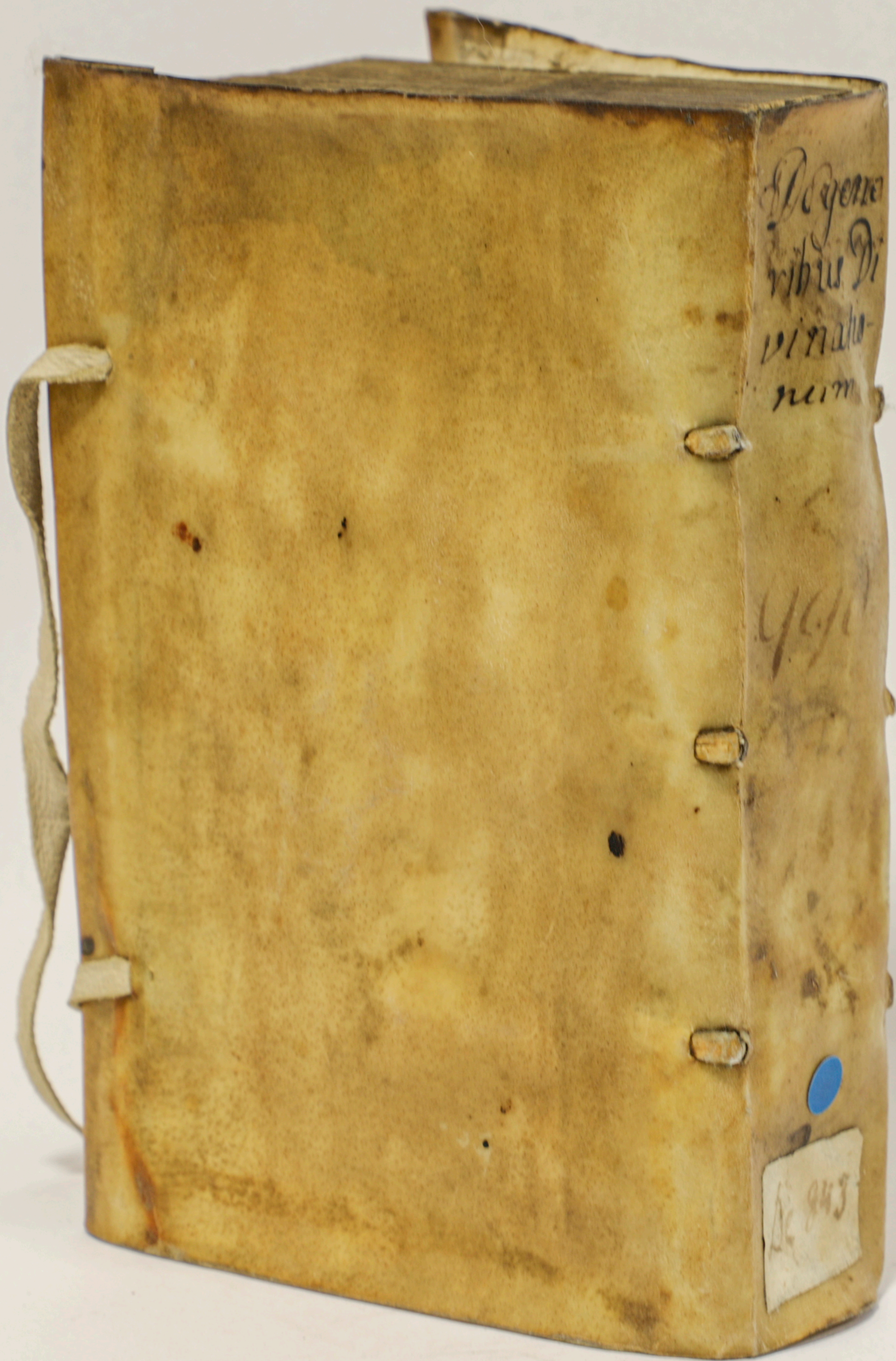


De gene
ribus Di
vinatio-
num

De 843



De yenne
ribus Di
vinalo-
nem

943

De gene
ribus Di
vinationo-
num

490

De 943



De Animalibus
Aveo J. J. J. J.

DE RE HOR

TENSI LIBELLVS,

VVLGARIA HERBA

rum, florum, ac fruticum, qui in
hortis conseri solent nomina

Latinis uocibus efferre

docens ex probatis

autoribus.

In puerorum gratiam atq; utilitatem.

VIRTVTE DVCE,



COMITE FORTVNA.

APVD SEB. GRYPHIVM
LVGDVNI,

1536.

OR RE FOR

TESTIMONIALS

AND A FEW OTHERS

RELATIVE TO THE
MORNING STAR
AND THE
MORNING STAR

BY THE
AUTHOR

NEW YORK

1850

W. H. BROWN

112 NASSAU ST.

NEW YORK

1850

W. H. BROWN

112 NASSAU ST.

NEW YORK

1850

W. H. BROWN

112 NASSAU ST.

CAROLI STE

PHANI LIBELLVS DE
RE HORTENSI.



OGVNT me adolescentulorum
 quorundam, bonarum, ita me Deus a=
 met, literarum studiosorum preces: ut
 hortorum non solum herbas, sed etiam
 uiolas, frutices, & huiuscemodi cetera
 breui compendio describam. Sunt hæ quidem preces, sed
 tales, quibus nisi amicissimi essent, qui id à nobis quoti=
 dianò conuitio expetunt, nunquam obtemperare indu=
 ceremus in animum: neque aliquando committeremus, ut
 tam inconstans & uaria herbarum atque fruticum no=
 menclatura à nobis audaci quodam uerius quàm certo
 dicendi studio describeretur. Aiunt tamen illi, se non quæ
 incerta sunt & obscura exposulare, tantum quæ uulga=
 ria & ab antiquis, tum Græcis, tum Latinis autoribus
 explicata. At qui illud, mehercule, tam uidetur mihi diffi=
 cile, quàm quod est difficilimum: cum & omnino diuer=
 sus sit hortorum nostrorum ab antiquis cultus, & non
 omnia habeamus quæ illis erant in promptu: nobis quo=
 que pleraque in usum ueniant, quibus planè antiqui
 hortorum cultores caruisse uideantur. At uerò, inquit
 illi, tantum petimus, ut uulgaria florum, herbarum, ac
 fruticum nomina quæ in hortis nostratibus passim repe=
 riuntur, Latinis uocibus nobis exprimas, aut si desint
 Latine, Græcis uerbis quo pacto dici possint aperias: ut

A 2 saltem

saltem si quando nobis contingat, hortulos inuisere, quibus nemo est qui non animi causa plurimum interdum oblectetur, muti non uideamur: aut ab illis rebus alieni quæ ab optimo quoque ingenio, singulari quodam animi desiderio appetuntur, & nostræ eruditioni haud parum conferunt. Nihil enim est quod æquè iuuenis animum commendet, atque earum rerum cognitio, quibus quotidie animum pascit: perinde atque optimum est cum qui tritico assiduè uescitur, panis nomen non ignorare. Perbelle id quidem & ingenuè: neque uerò illud non ab optimo ac laudabili ingenij candore prodire potest, ut id desideretis: modò aliquando præstare possim, quod fortassis immatura ætas uix pollicetur. Faciam tamen quod in me erit: dabo que operam, ut si non omnia, saltem quæ uulgaria sunt magis, & à Columella, Varrone, Plinio, atque alijs tradita, facili quodam ordine accipiatis. Itaque ab ipsa horti significatione incipiendum.

Hortus.

HORTVS.



HORTVM ab antiquis dictum pro uilla (uulgus uocat ung uillaige) autor est Festus : ea ratione, quòd ibi orirètur qui arma capere possent . Hinc Plinius lib. 19. cap. 4. In duodecim (inquit) tabulis legum nostrarum nusquam nominatur uilla , semper in significatione ea hortus, in horti uerò significatione, heredium. Et paulo post, Romæ quidem, inquit, per se hortus, ager pauperis erat. Itaque à uerbo orior, deductum est. ob id autem aspiratur, ut differat à dictione orsus, quando originem siue natiuitatem significat. 2

Hortus, ung iardin, à Græcis ὀρεος dictus, qui uel animi gratia fiebat, hoc est ad uoluptatem & delectationem (cuiusmodi Epicurus Athenis primus instituisse intra moenia creditur, ut meminit Cicero in libris de Natura Deorum, unde etiam hortorum magister à Plinio dictus est) uel etiam utilitatis : Expedita enim res, inquit Plinius, & parata semper, neque egent igni qui hortos habent : crudis enim cibus facile uescuntur, & coctu facilibus. 3

Itaque hortus altera succidia quondam putabatur, & ubi opes horti deerant, de carnario & macello uiuendum erat : erant autem carnis desideria antiquis in exprobratione. 4

In horto antiqui maximè caules serebant ad pulmentaria : unde hortorum caules plurimum prædicat Cato. Et matrumfamiliàs horti curæ erant: hinc, iudicabant in

domo, nequam esse matrem familiâs, ubi indiligens esset hortus.

Hortus olitorius, ung iardin de mesnaige, in quo olera seruntur & crescunt, in usum nostrum. Olus autem uocamus unamquamque satiuam herbam, qua uescimur, & cuius folijs & caule utimur in edulium. Theophrastus, Olera, inquit, uocamus, quæ in usu nostro sunt, ut intubum, &c. hinc forum olitorium Romæ macellum diu uocatum est, quòd in eo olera uenderentur. Vnde etiam olitor, qui hortum olerum curat & excolit, ung iardinier: qui à nonnullis etiam hortulanus, & à Græcis ἡγορῆς appellatus est.

Hortorum curam & cultum ueteribus agricolis insigniter neglectum probè ait Columella libro 10. Parcior enim erat apud priscos frugalitas, humilimisque cibis uictum tolerabant. Mox uerò cum nostra ætas dapibus libidinosiæ precia constituerit, cœnæque non naturalibus desiderijs, sed censibus æstimentur, plebeia paupertas summta, à preciosioribus cibis ad uulgares compellitur.

Horti etiam in plurali, non solum oleribus, sed & arboribus consiti dicebantur, & uoluptatis gratia comparati: ut Pompeiani, Sallustiani, Luculliani, qui apud Romanos maximo in precio fuerunt: extant que adhuc hodie eorum hortorum uetustissima monimenta: ut facile conijcere possimus, instar uillarum ex ædificatos fuisse Mecœnatianos et Neronis principis hortos. Quinetiam uiuaria & aquæ piscatoriæ hortis includi solebant uoluptatis & amœnitatis causa. Cicero libro tertio Offic.

Pythius quidam qui argentariam faceret Syracusis, uenales quidem se hortos non habere dixit, sed licere uti Cannio (si uellet) ut suis, & simul ad coenam hominem in hortos inuitauit. Quo in loco etiam hortulos pro eodem sumere uidetur: Cannius (inquit) eques Romanus dicebat se hortulos aliquos emere uelle, quo inuitare amicos, & ubi se oblectare sine interpellatoribus posset. Itaque hortos Crassipedis dixit Cicero ad Atticum, profundo, & quam possessionem rusticam uulgus uocat: Cogito, inquit, in hortis Crassipedis, quasi in diuersorio coenare. 8

Hortus pensilis qui supra columnas uel aedificia factus quodammodo pendere uidetur: cuiusmodi meminime uidisse Romae in palatio amplissimi Cardinalis à Valle. Huiusmodi autem hortos, ut inquit Plinius lib. 19. cap. 4. uel Semyramis, uel Assiriae rex Cyrus primum fecerunt. Idem lib. 36. cap. 4. Leguntur & pensiles hortos, imò uerò & Latium oppidum fecisse Aegyptiae Thebae. Quiddam simile cum pensilibus hortis uidentur habere ij quos plebs nostra urbana de fenestris suis appendere solet: ut hortorum imagine, ut inquit Plinius, quotidiana oculis rura praebent. 9

Hortus riguus uel irriguus, ung iardin pres de leau, ou au meillieu duquel passe ung ruisseau deau clere. Quemadmodum in uillulis saepe inuenitur. Plinius libro 19. cap. 4. Hortos uillae iungendos non est dubium, riguosque maximè habendos si contingat profluuio amne. Quod explicare pulchrè uidetur Columella his uersibus, Vicini quoque sint amnes, quos incola durus

DE RE HORTENSI

Attrahat auxilio semper sitientibus hortis.

Cato, *Vinea prima est, uel si uino multo est, hortus irariguus.* 10

Hortus instructus, ung iardin en ordre, cultiue, accoustré. Cicero tertio *Offic. de hortis Pythij, Quid multas Impetrat, emit homo cupidus & locuples tanti, quanti Pythius uoluit, & emit instructos: hoc est, cultos & ornatos.* 11

Horti apud antiquos plurimum commendati fuerunt Adonidis Veneris amasij, & Hesperidum, è quibus mala aurea retulisse Herculem fabulæ ferunt. Videto Erasmus in *Chiliadibus*. Antiquitas, inquit Plinius, nihil prius mirata est quàm Hesperidum hortos, ac regum Adonis & Alcinoi: de quibus multa fabulati sunt Poëtæ. 12

Ab horto fit hortulus, ung iardinet. Plinius libro 25, cap. 2. *Erat tunc Protogenes in suburbano hortulo suo, & hortensis, qui in horto crescit: ut hortensis asparagus, hortensis lactuca.* Differunt autem hortensia, quæ Græci κισσένη uocant, ab agrestibus, cura & satione. Opes enim inquit Plinius, differentiam in cibo fecerunt, ut etiam carduis uescamur. 13

Conferere hortum, planter ung iardin. Varro de *agricul. lib. 1. cap. 23.* Nam & in recentibus pomarijs, desitis seminibus, in ordinem que arbusculis positis, primis annis antequam radices longius procedere possint, alij conferunt hortos, alij quid aliud. Sic etiam conferere locum. Columella, libro 11. cap. 2. *Itaque in totum præcipimus, ut quisque natura locus frigidus erit, is primus confere*

conferatur.

14

Facere hortum, faire ung iardin. Apricus locus, inquit Varro, deligendus, in quo seras uiolam, & hortos facias. nam ea sole nutricantur.

15

Irrigare hortum, arrouser ung iardin. Horti, inquit Plinius, si rigui non sunt, è puteo pertica, organis'ue pneumaticis uel tollenonum haustu irrigandi sunt. Nostrum autem clepsydri utuntur ad hortos irrigandos, une chantepleure.

16

Fodere hortulum, labourer ung iardinet. Palladius, Si fons desit, aut imprimendus est puteus, aut si nequeas hoc, piscina superius construenda est, &c. Si hac omni facultate carueris, semper altius tribus aut quatuor pedibus ad pastini similitudinem fodies hortulum. pastinum autem intelligit instrumentum rusticum bifurcum, quo semina panguntur, uulgus uocat une binoire.

17

Instruere hortum: componere & ornare, accoustrer & mettre en ordre ung iardin. Col. lib. xi. cap. 2. His diebus commode instruuntur horti, de quibus suo loco dicam secretius. Vnde instructus hortus à Cicerone dictus. 3. Offic.

18

Ceterum in horto probè faciendo hæc obseruata sunt ab antiquis, ut fuerit sterquilinio subiectus, cuius succo sponte focundaret: cui præterea leniter inclinata planities, cursus aquæ fluentis per spatia discreta deriuaret: atque hic hortus riguus appellatus est, ut prius dixi. habebat insuper terram stercore commistam, nõ cretaceam, argillaceam, aut rubrica conspersam. hæc enim sunt seminibus inimica.

Clausuræ & munitio-
nes hortorum.

Hortos antiqui uarijs modis claudebant, quemad-
modum hodie quoq; solemus. Alij enim, inquit Pal-
ladius, luto inter formas clauso, parietes figuratos ex la-
teribus imitabantur. Qui mos passim in Italia adhuc est
frequentissimus, præsertim in hortis, delectationis gratia
compositis. Quibus copia suppetit, macerias luto & la-
pide excitant: ut solent ditiores, qui uoluptatem pecunijs
enunt, neque sumptibus parcunt: & pomaria, fruticeta,
atque etiam ueluti syluulas quasdam hortis includunt.
Plerique sine luto congesta in ordinem saxa cõponunt,
aduersus ferarum impetus. Alij, ornatus gratia, spinarum
ac ruborum plantas & semina in munitione disponunt:
quod ferè faciunt ij qui ruri, & inclusum domi suæ hor-
tum habent. Ac ne quid à iuuenibus desiderari possit, eo-
rum quæ ad hortensium munitionum cognitionem spe-
ctant: primum nobis dicendum est de clausuris parietum,
atq; adeo herbis quæ parietibus rusticis sese circumuol-
uere & adnasci solent: deinde uero ad sepimenta & se-
pes descendemus: & unà ruborum, spinarum, ac fruti-
cum species explicabimus.

Herbæ uetustis hortorum parieti-
bus sponte adnascentes.

Quandò pernecessarium uidetur atq; utile, pueros
hortos ingredienti non solum eas herbas quæ in
ipsis

ipsis crescere solent cognoscere, sed etiam earum quæ foris, hoc est uel parietibus uel sepimentis adherent nomina, si forte interrogentur, scire, atque intelligere: Non est igitur hæc pars à nobis omittenda, ut de illis pauca quedam breuiter disseramus. Ac ne aliquid intactum à nobis relinquatur, incipimus ab ipsa hedera. 21

Hedera itaque, quam uulgus uocat du lierre (id enim est instituti nostri, ut etiam uulgaria nomina percurramus) ab hærendo quidem dicta est, quòd uetustis parietibus inhaereat. Quibusdam tamen magis placet ab edendo dictam fuisse ederam, quòd uetustos parietes dum serpit, & latius per muros quibus adheret diuagatur, corumpat & exedat. atq; ita sine aspiratione & diphthongo contendunt scribi debere. Vnde etiam primam breuem habet apud Virgilium, Pastores edera crescentem ornate poetam. Neque uero desunt, qui ederam dictam uelint, quòd loca edita petat, & alte diuagetur, atque etiam altissimos parietes conscendat. mihi tamen arridet magis prior opinio. 22

Hederæ autem (quæ à Grecis κίονος dicitur) multæ sunt species, quas proximum est ut explicemus. Est igitur prima omnium, hedera celsa, quæ per se stans arborescit, quam Greci dendrocysson appellant: siue etiam orthocysson ut uult Columella, hoc est rectam & rigentem, & quæ sola sine adminiculo stat. Est & alia celsa, omnium maxime uiuax quæ suis cyrris & clauiculis parietes conscendit, arbores amplexu suo perstringit, & succum habet arbori, quam amplectitur similem: unde quærnea hedera in medicinis magis probatur, quemadmodum

modum & uiscus quercinum, & polypodium quercinum. Atque huius hederæ celsæ tres sunt rursus species. Est enim nigra, quæ mas à Plinio uocatur, fertq; corymbos nigros, hoc est racemos in orbem circumactos. Virg. — Atque ederæ pandunt uestigia nigræ. Hæc autem Bacchica & Nysia appellabatur: quòd ea in sacrificijs Bacchi, quæ Dionysia uocabantur, coronamēta fierent. Alia est hederæ alba, quam foëmunam Plinius uocat. Est autem alba, uel solo semine aut fructu, aut fructu & folio. Virgil. Candidior cygnis, edera formosior alba. Seruius tamen non ex folijs, sed ex ligno cognosci utranque hederam contendit. Atqui hederæ etiam antiquis satiuæ fuit, cuius succus, tædia narium, graueolentiamq; emendat. Plin. lib. 24. Quarta est inter celsas quæ dicitur helix, folia multo minora habens quàm aliæ. dicta helix, quòd multas habeat inuolutiones: nunquam autem fert fructum: ac ne quis putet id uitio ætatis fieri, Theophrastus ait, quantumuis diu uiuat, nunquam helicem fructum edere. Est & alia præter has hederæ species, quæ Græcis chamæcissos, Latinis hederæ humilis siue terrestris dicitur. Serpit enim humi, & folia minuta habet ac pauca, præsertim in syluis. Caue autem ne putes eam esse herbam quæ uulgo corrupte hederæ terrestris pro herba terrestris uocatur, atque in officinis pro hederæ terrestris uenit in usum. nam neque folia hederæ habet, sunt enim incisa magis & latiora, qualia marrubij: præterea alium omnino odorem & saporem refert, est enim odoris tæterrini. Cæterum chamæcissos hederæ omnino similis est, nisi quòd imbecillis, ut conscendere arbores non possit, etiam

etiam si illis hæreat. nullos enim corymbos aut cyrrhos
habet. Atq; hæc de hedera sint satis. 23

Helxine Græcis, herba muralis Plinio, uulgo parietaria, & muralium. de laparitoire. quòd parietibus adnascatur & inhæreat: helxine autem dicta ab ἕλκω traho, quòd folijs hirsutis, proxima quæque attrahere uideatur: atq; hæreat uestibus ac quibusuis alijs rebus. Quinetiam eius semen esse admodum asperum conspicitur. Scribonius, urceolarem uocat, quòd tergendis urceis idonea sit. Quibusdam etiam perdicium uel perdicias appellatur, à perdicibus, quæ summopere hac herba delectantur, ac sese libenter uolunt in locis helxinosis. Est & altera helxines species, hederaceum folium habens, quæ quia in uinetis ut plurimum nascitur, à Græcis cyssampelos dicta est, quasi uitis hedera. 24

Viola lutea quam quidam leucoion luteum, pharmacopole uiolam Cheiri, appellant: parietibus etiam uetustate exesis adnascitur, cuius descriptionem differemus in eum locum in quo de uiolis & floribus agemus. 25

Chelidonia, de lesclere, uel etiam chelidoniū, quòd quidem maius appellatur, habetq; folia olusatri, parte altera alba, altera uiridia, & luteo lacte abundat: circa muros frequentissimum est. Hac herba dicuntur hirundines pullis suis uisum restituere: ad quòd uidetur uulgaris noster sermo alludere. Est etiam chelidonium aliud, quòd minus dicitur, uocaturq; uulgo scrofularia, quòd scrofulas (quas Græci τὰς κροφύλας uocant, des escrouelles) sanare comperta sit: estq; planta uerna, humi serpens, folio hederaceo, minore tamen, sine caule, flore luteo, radicibus

bus multis, torosis, bulbosis, & acribus.

26

Crescit etiamnum muris præruptis quod polypodium uocatur Græcis, quasi multipes. radix enim illius herbe multis cyrris seu pedibus nititur: estq; intus herbacei coloris, habetq; saporem ueluti ex dulci amarum, folia filici similia apparent, ad quarum similitudinem accedit proxime quæ uocatur dryopteris Græcis, Latinis uero filicula, uel querna filix, radice tantum à polypodio differens: nascitur enim polypodium etiam circa quercus, & id quidem omnium optimum creditur.

27

Aizoon quoq; hoc est semperuiuum, uetustorum parietum summitatibus crescere solet. Sunt autem eius duæ species: maius, quod folia latiora habet, spissa, & crassa, pollicari magnitudine, atq; in formam gladioli acuminata, uulgus, Iouis barbam uocat, de la ioubarbe. Est etiam minus aizoon quam uermicularem uocant, à similitudine foliorum quæ rotunda sunt & figuræ oualis, ut uermiculos putes. Semperuiuum autem dictum, quod nullis frigoribus aut coeli iniuria quantumuis frigida, moriatur. Huius autem postremi aizoi duæ sunt species, alterum enim minus est, & folia minora ac ramos multos habet: quod si gustaueris, calidissimum est, & linguam uehementer urit. (Itaque falsò pro aizoo sumi uidetur, cum calidum sit & exulcerans. unde non parum mihi uidentur aberare qui ea herba pro aizoo minore in confectioe populei utuntur: eam autem Latini illecebram uocant: Hermodolus andrachnen agriam appellat) alterum maius, & folia longiora habens, interdum etiam ferè prioris similia: quod si gustaueris, frigidissimum senties. Itaque nostri

nōstri id conferentes & excolentes, in acetarijs eo utuntur.

28

Adianton, hoc est nō madescens, quōd semper siccum inueniatur, etiā si ipsam herbam aqua immerferis: quōd si madescat, statim quidem siccatur. Est autem duplex: album, & nigrum. album quidem, uocatur etiam ebenotriches, quōd folia habeat capillis ebeni similia: atq; hinc fortassis corruptum uocabulum, inquit Hermolaus, ut uocemus capillum Veneris. habet autem folia coriandri, magnis interuallis inter se distincta, festucas exiles, admodum frequentes. plurima reperitur apud Montempessulanum, circa puteos. Cuius loco ea herba, quæ uulgo uocatur saluia uita, ueteribus parietibus crescēs, utuntur quidam pharmacopolæ: est enim eisdem uiribus prædita. Nigrum autem adiantum, in uetustis parietibus & inter saxa frequentissimum est, uulgus uocat polytrichon & trichomanes.

29

Asplenium siue asplenium siue splenium, herba quæ etiam uetustis parietibus crescere solet, quam uulgus uocat ceterac. Manardus autem asserit uocari cetrac. dicta asplenium, quōd pota splenem absumat. Vnde Vitruuius autor est, circa Cortinam urbem, propter abundantiam asplenij, pecora multa sine splene inuenta. Marcellus eam esse putat (longè tamen diuersam) quæ uulgo scolopendria siue scolopendrium appellatur, lienem enim etiam hæc absumit: sed est folio dracunculi, multo longiore tamen, sine caule & flore. Itaque potius referret eam quæ hemionitis Galeno, Theophrasto hemionion dicitur,

dicitur, quòd mulis sit gratissima, ideoq; semiasina appellatur. nisi mauis scolopendriam pharmacopolarum accipere, pro ea quam Dioscorides phyllitim appellauit. 30

Possent hoc loco mille herbarum species, quæ tum super ipsis muris uetustate exesis, tum etiam in murorum imis partibus sponte adnasci solent: ut sunt urtica, graminina, atq; alia id genus: item etiam cyanos, papauer erraticum, & pleraque eiusmodi. Sed quoniam eadem frequentius in ipsis agris consitis aut etiam desertis, item etiam locis campestribus succrescere solent, commodius uidebitur, si earum tractationem differamus in eum libellum in quo de agro à nobis fiet mentio. Itaque satius nunc fuerit ad alias horti nostri clausuras digredi, quæ sepibus & spinis fiebant.

Sepes hortorum, item spinarum & ruborum quibus hæ conferuntur, nomina. 31

Columella lib. 11. cap. 3. uidetur ex Democriti Georgicis taxare eos qui hortis munimenta extruunt: quòd neque late fabricata materies perennare possit pluuijs, ac tempestatibus plerunque infestata, neque lapides supra rei dignitatem poscat impensa. Itaque sepium faciendarum rationem ostendit, quæ non magna opera hortum ab incurso hominum pœudumq; munitur. 32

Sepes itaque, une haye, munimentum dicitur rubis aut spinis

spinis circumtortis factum ad arcenda ab hortis pecora,
unde hirtas sepes dixit Columella libro decimo.

Talis humus, uel parietibus, uel sepibus hirtis
Claudatur, neu sit pecori, neu peruia furi.

Huiuscemodi autem sepes arte composita, structilis ap=
pellatur eidem autori. quòd si tabulis uel palis aut etiam
lateribus composita esset, iam septum diceretur: quale fie
ri solet ad pecus includendum. 33

Sepes autem naturalis, quæ & uiua sepes dicitur Co=
lumellæ, & Varroni sepimentum, fit uepribus, spinis con=
sitis, & sulcis interiacentibus, ac sentibus in id spatium
supercrescentibus, quod inter duos sulcos interiacet. Se=
pimentum naturale (inquit Varro) obseri solet uirgultis
& spinis, & habet radices uiuæ sepis. Cuius sepis facien=
de docet rationem Columella lib. II. cap. 3. Atqui hunc
uepre manifestum est, inquit, interim non posse, nisi
radicitus effodere uelis. Caterum etiam post ignis iniu=
riam melius renasci nulli dubium est: & hæc quidẽ clau=
dendi horti ratio maxime antiquis est probata. 34

IAM VERO nobis de spinarum, sentium, ruborum,
aut etiam fruticum speciebus dicendum est, quibus hor=
torum sepes ac uepres communiri solent. 35

Βάδοϋ Græci: Plinius, rubum: Columella sentem appel=
lat, des ronces. Sunt autem ruborum multæ species, quæ
subinde declarabuntur. 36

Sentis canis Columellæ, Græcis κνώδαλον, uassissima
spina, & maximos ramos ferens: alijs rubus canis, cani=
rubus Theodoro Gazæ dicitur: ob id quòd eius flores,
canum rabidorum morsibus medentur: folia habet rosæ,
B florem

florem item similem, sed minorem, sine odore: attollitur autem & arborescit: fructum fert rubrum, oblongum, similem oliuæ nucleo: intus uero habet lanuginosa semina, qualia in fructibus rosarum reperiuntur, quæ sunt exenteranda dum ea comedere uolumus. 37

Est & cynosrodos, rosa canina, ung esglantier, folia myrti habens, sed paulo maiora: recta a surgens in mediam altitudinem inter arborem & fruticem: fert spongiolas, quibus utuntur medici, ad malefica capitis ulcerata malle tigne: uocatur autem uulgo in officinis pharmacopolarum, bedegar. 38

Chamebatos, humilis rubus, duplex est: alius qui nunquam per se attollitur, sed demittitur semper: & qua parte terram attingit, iterum radicat: fert quæ mora nigerrima & minora nostris domesticis, lanuginem quandam caruleam super habentia: cæterum singula tantum in singulis corymbis, ex quibus moris fit optimum diamoron apud pharmacopolas. Alius est rubus qui chamebatos etiam dicitur, non ita serpens, ut prior: neque radicans qua parte terram attingit: mora fert crassa, nigerrima, & multa in singulo quoque corymbo. 39

Rubus Idæus, uel Batus Idæus, ung framboisier, quod in Ida monte Phrygiæ plurimus crescit: mora fert priori chamebato similia, sed rubra, atque interdum alba, odorata admodum, quæ uulgo uocat des framboises. 40

Rhamnus, ung grosseiller: prima enim rhamni definitio apud Dioscoridem, huic frutici conuenit, quem grossularium appellamus: quod eius fructus acini, sint ficuum acinis similes, quæ grossæ appellantur. 41

Oxiacanthos uel oxiacantha, id est, acuta uel acida spina, uulgo espine uinette, à spinoso frutice, & succo foliorum uinoso. officinis Berberis appellatur: cuius non meminit Plinius: tantum animaduerti in descriptione paliuri, eadem propemodum referre Plinium, quæ Dioscorides in oxiacantha. Est autem arbustum pirastro simile, spinosum, baccis racemosis, rubris, nucleum singularem habentibus: radice multiplici, pallido colore, qua iuuenulæ capillos tingunt. 42

Ligustrum, du troesne, etiamnum in sentibus crescere solet: folijs myrti foeminæ uel oliuæ, sed paulo latioribus, ac primum florem album gerit, odoratum quidem: deinde uero baccas & corymbos nigros, posteaquam flos decidit, ex quibus fit atramentum optimum. Hinc Virgilius in Bucol.

Alba ligustra cadunt, uaccinia nigra leguntur.

Columella libro 10. Et nigro permista ligustro Balsama. Cypron Græci appellant, Mauri, alcannam: quod etiam nomen pharmacopolæ retinere: appellant enim oleum de alcanna, quod ex floribus ligustri fieri solet. Ceterum aqua ex floribus ligustri destillata, medici utuntur ad eum morbum qui uulgo cancer appellatur. 43

Matiana quoque, quam uulgus uocat du massault, in rubis crescere solet: fortassis dicta, quod circa Matianam regionem quæ est in Media, uel etiam Matianum lacum, qui & ceruleanus dicitur, frequentissima est: non admodum alte fruticat, & baccas rubras gerit.

Posteaquam clausuras horti absoluimus, ac uestibulum iam egressi sumus, æquum est nunc ut hortum ipsum ingrediamur: cumq; statim ingressis primo aspectu sese nobis offerant pergulae & inambulationes: de ijs primum differere nos oportet. deinde uero uitium genera, atque adeò herbarum uarias species, quae iucunditatis atque amoenitatis gratia pergulis applicari solent, describemus. Itaq; ab ipsis ambulacris incipiendum. 45

Ambulacrum siue ambulatio, uel allee, rastro ac cheylindro complanatum spatium, circum ipsius horti ambitum, quod interdum etiam pauimento constratum erat, in quo colligendi uel oblectandi aut reficiendi animi gratia inambulare solemus. Cicero primo de Oratore, Postero autem die, cum illi maiores natu quiescent, in ambulationem uentum esse dicebat. Plinius Iunior, in epistola. Ambit hunc ambulatio, pressis, uarieq; tonsis uiridibus inclusa. Quo in loco succurrit, ut obiter puerorum gratia declaremus quid sit apud Ciceronem de Oratore, Facere duo aut tria spatia per ambulationem aut hortum: nempe id est, quod uulgo dicitur, bis aut ter exspatiari, faire deux ou trois tours par l'allee, ou bien autour du iardin. Tum Scaeuolam (inquit Cicero) duobus spatijs tribus uel factis dixisse, Cur non imitamur Crasse, &c. Hoc est posteaquam Scaeuola duo aut tria spatia deambulando confecerat. 46

Fiebant autem duplici ratione ambulationes in ipsis hortis, ut etiam nunc fiunt: aut enim sunt tecta, & has quidem

quidem galerias uulgo uocamus: aut subdiales, quæ tamen interdum pergulis aut folijs uiridibus, super admotas ac transfersas perticas applicatis operiri solebant. Huiuscemodi opus, Theocritus τῶν φυλλῶν uocat, nos foliatam conuerture possumus, une fucillee. 47

Cæterum tectæ ambulationes antiquis fieri solebant eo lapide quem specularem Plinius lib. 36. uocat: qui cum faciliè in tenuissimas crustas finderetur, pellucidus admodum erat. Itaque specularia uocabantur, integumenta ex speculari lapide facta, quibus ambulationes in hortis tectæ erant. Iuuenalis, Saty. 4.

Quæ uehitur clauso latis specularibus antro.

Quæ autem fiunt à nobis tectæ inambulationes, speculares non sunt: sed superius clausæ, hortis uero apertæ: ut earum iucunditate frui possimus, etiam dum pluit. 48

Ambulationes autem soli & aëri expositas, Plinius libro 17. subdiales uocat. Vitruuius libro 5. hypetras: quæ Latine etiam subdialia siue subdiualia dici poterunt. Et quia interdum pauimentis substerni solebant, ideo subdialia pauimenta uocauit Plinius lib. 36. quas nos terracias uulgo dicimus. Atque hæc satis sint, quod ad ambulacra attinet. De interuallis autem suo loco dicemus, quando areas & puluinos explicabimus. Nunc ad pergulas ueniendum.

Pergulæ hortenses: Item herbæ ac frutices ipsis pergulis ornatus gratia applicari solitæ. 49

Pergula, une treille, à pergendo, ut opinor, dicta: B 3 quòd

quòd circumquaque uitis, uel quicquid aliud feritur, pedamentorum beneficio diuagetur & pergat. sunt autem iuniperinae uel etiam salignae perticae in arcum aut quadratam formam ita colligatae & dispositae, ut super iisdem discurrentes uinearum aut cucumerum rami, suis folijs inambulationes per aestatem sole feriente operiant: atque ita non parum iucundae utilitatis adferant.

Pergula etiam, inquit Budaeus, pro parte domus exae porrecta & propendente (uulgo uocat une saillie) accipitur. Plinius libro 35. de Apelle, Perfecta opera proponebat in pergula transeuntibus. Sub his enim pergulis uenales res exponebantur. Quemadmodum hodie quoque Patavij & Bononiae fieri uidemus sub porticibus publicis.

Pergularum uero hortensium duo genera faciemus. Rectam pergulam, quae pedamentis solo infixis, uel ad murum recta figura compositis, fieri solet: ad quam pro pagatur rosmarinus, leucanthemon, & alia huiusmodi, de quibus postea dicemus. Et pergulam camerariam, quae uel salice, uel iunipero consuectitur, ad ambulationes opacandas: nomen lingua nostra à cunabulis infantium habet, ung berceau. ad quam applicantur uites, & flexiles quaedam herbae, ut bryonia, & cucurbita: de quibus item postea.

Primum itaque nobis est dicendum de ijs quae ad pergulae rectae ornatum conseri & excoli solent, deinde uero ad camerariam pergulam progrediemur.

Itaque pergulis rectis applicantur herbae grati odoris

vis, in longum & in altum fruticantes, præsertim in ijs hortis qui delectationis gratia facti sunt: atque hæc quidem pergulae murales dicentur. plerunque enim muris applicantur, cōcinnatis in rectum & transuersum palis, secundum quos rosmarinus & leucanthon, interdum etiam rosaria, propagari ac dilatari possunt. Quinetiam inter pergulae rectæ ornatum, annumerabimus eas ueluti clausuras, breuiores tamen, & minus altas, quàm pergulae esse soleant, quæ circum ipsa arearum interualla, efficitis cuiuscunque interuallo suis ueluti ostiolis formari solent: tum ut sint ueluti fulcra quædam spectantibus hortulos: tum etiam secundæ cuiusdam munitionis causa: ut si quando pulli uel animalia domestica hortum ingressa sint, atque adeò ipsas ambulationes: haud tam facile areas deuastare possint. Quæ tamen clausurae buxis opere topiario circumpositis, & ad uarias rerum effigies efformatis, interdum fieri solent. Vnde Plinius Iunior, in epistol. Ab his, inquit, gestatio in modum circi, quæ buxum multiforem, humilesq; & retentas manus arbusculas circumit. Sed iam ad herbas quæ pergulis applicantur deueniendum.

54

Pergulis rectis non solum herbae quædam odoriferae fruticantes, sed etiam nonnullæ arbuscularum species fructus iucundissimos proferentes, applicari solent: quemadmodum sunt, malus cydonia, quam granatam etiam uocamus, à granorum multitudine: malus item punica, & ceteræ huiuscemodi, de quibus suo loco à nobis dicetur: ubi de arboribus fiet mentio, nempe in nostro seminario, quem

B 4

statim

statim post hortum absoluemus . Nunc tantum de herbis
quæ pergulis rectis admoueri solent, dicendum. 55

Rosmarinum, siue, ut quibusdam placet, rosmarinus,
frutex non ingrati odoris, pergulis rectis applicari in-
terdum solitus: uulgu nostrum Latinam uocem imitatus
adhuc hodie appellat du rosmarin. Eum autem fruticem
Plinius libanotida uocat lib. 19. cap. 12. his uerbis, Liban-
notis, inquit, locis putridis, & macris, ac roscidis seritur,
semine. Radicem habet olusatrici, nihil à thure differente.
usus eius post annum stomacho saluberrimus. Quidam
eam nomine alio rosmarinum appellant. Dicitur itaque
libanotis, ἀπὸ τοῦ λιβάνου, ἢ τοῦ λιβανώτου, hoc est à thure,
quòd eius folia & radix, thus oleant maxime. 56

Sunt autem, ne quis fallatur, multæ libanotidis spe-
cies, quarum una tantum nobis est cognitior. Est enim
Libanotis serax quæ duplex est, mas & fœmina, folia ha-
bet rosmarino nostro similia: sed umbellam gerit quæ
admodum anethum, in qua umbella, est cachry: cuiusmo-
di in canina rosa apparere solet, atque in ipso cachry se-
men complexum est. Cæterum hæc duæ Libanotidis spe-
cies nobis sunt incognitissimæ. Est et alia Libanotis quæ
sterilis appellatur, eaque simplex est, ramos sessiles ha-
bens, ac folia nostro rosmarino similia: sed neque florem,
neque semina gerit, passimq; audio reperiri apud Mona-
tempeßulanum, item etiam in quibusdam Hispaniæ ar-
gris: quos ea herba sponte adnascenti plenos ac refertos
audiuimus. 57

Est insuper alia Libanotidis species nobis cognitissimæ,
atq; hæc à Galeno lib. 7. Simplicium coronaria uo-
catur,

eatur, quòd ad contexendas coronas sit utilis: eamq; inquit, Romani rosmarinum appellant. 58

Leucantheum (si quidem nobis diuinare liceat) eam herbam fruticosam appellabimus, quæ hodie Romæ, atq; ad eò apud nos multis in locis, pergulis rectis admoueri solet: uocat autem uulgus Iasminū, du iosemin. Ait enim Pinius lib. 36. cap. 12. ramulos ei esse nunquam pauciores duobus in diuersa tendentes, florem candidum, lilio rubro similem, semine nigro, lato, ad lenticulæ dimidiæ figuram, multo tenuiore, radice herbacei coloris. quæ omnia nostro Iasmino satis conueniunt. Eadem, ut opinor, est quæ phalangites siue phalangion à Galeno uocatur, quòd morsis à phalangijs, qui sunt serpentes uenofissimi, auxilietur. Quinetiam idem nomen etiam adscribit Plinius huic herbæ. Quod uerò addit se in quibusdam exemplaribus pro leucantheum inuenisse scriptum leucacantha, id falsum existimato, & corruptè ac mendosè fuisse scriptū. est enim leucacantha species cardui sessilis, folia lactuceæ habentis, maculis albis conspersa, similis cuidam herbæ, quæ uulgus uocat carduum beatæ Mariæ. 59

Quandoquidem multis in locis rosas pergulis rectis ornatus gratia applicari uidimus: ac ueluti rosaria quædam utrinq; hortū ipsum cõmunientia fieri: idcirco admonere nos uidetur locus iste, ut de rosis dicamus. 60

Rosa itaq; tam florē ipsum, qui spina uerius quàm frutice nascitur, quam ipsam spinam aut fruticem cõprehendit generali quadam significatione: Græci ῥόδον uocant, eò quòd (ait Plutarchus) ῥῶμα, τὸ δὲ τῆς ὀλμῆς ἀφῆσι: hoc

est, ingentem odoris fluxum emittat. Sunt autem rosarum uariae species, quas suo ordine Plinius lib. 21. cap. 4. describit. praeter eas quae sentibus ac rubis crescere solent, quas Graeci caninas uocant, Plinius, quantum ego conijcere possum, appellat Graeculas: de quibus in rubis supra diximus. Ceterum quaedam sunt rosae purpureae odoratissimae, quas uulgius prouinciales uocat: quaedam rubrae admodum minus odoratae, quas uulgius rosas franchas appellat, pharmacopolae incarnatas: quaedam etiam paruule & sublaue, quas quidam damascenas nominant, praesertim in Italia: Galli autem moschatas, quod odore moschum referat: atque id ab insitione potius quam a natura factum puto. Sunt et rosae albae multarum specierum, sed omnium frigidissimae & humidissimae: ex quibus fit probatissima aqua ad refrigerandum, quam rosaceam uocamus, item etiam oleum quod rosaceum tum absolutè, tum cum aliis iuncto appellatur. Sunt item aliae autumnales quae ex caluae le maluaceo funduntur, folijs oleaceis, unde quibusdam aliae theae siue bismaluae species putatur: odorem nullum referunt, diciturque haec rosa, inquit Barbarus, à Graecis musceton siue mosceuton à propagine uiuiradice uel, quam Graeci mosceuma uocant. uulgius nostrum rosas marinas appellat, alij autem transmarinas dicunt, rosas doultremer. Est insuper alia rosae species, quae uulgo rosa Hiericontis dicitur, rosas de Hierico, ex qua amonum Dioscoridis colligitur, ut putat is, qui dialogum illum conscripsit, qui Botanologicon inscribitur: cui etiamnum Marscellus & Barbarus assentire uidentur. Facile itaque rosa omnis pergulis applicabitur, haud secus atque ipsa uitis.

tis. Omnis enim rosa, inquit Plinius, recisione atq; ustione proficit. Translatione quoq; ut uitis, optime ocysimeq; prouenit. atq; hæc est ratio cur pergulis rectis facile applicari solet. 61

Quod autem ad ueram appellationem attinet, nescio an florem ipsum, rosam: fruticem uel spinam, rosarium: locum rosarijs consitum, rosetum recte appellare poterimus. quemadmodum coryletum & oliuetum, &c. Sed tum Columella, tum Plinius, & alij, rosarium pro loco rosæ consito frequentissime usurpant. Rosarium serotinum, inquit ille, persossum & cultum habere iam tempus est: quapropter certi nihil statuere possumus. Ceterum in ipsis pergulis, quas etiamnum rectas appellauimus, sed breuiores quæ circum ipsa interualla componi solent: aliquæ etiam arbusculæ propagantur, præsertim quæ topiario operi propriæ sunt, & tonsiles ac flexiles, perpetuoq; uiride commendabiles: quales sunt, buxus, cupressus, iuniperus: de quibus mox dicendum. 62

Buxus siue buxum, utrumq; enim dici potest, du boyx. Pyrenæis & Cytoro montibus plurima, ac Berecynthio tractu. Huius autem tria genera facit Plinius lib. 16. cap. 16. Gallicum, quod procerum est: oleastrinum, in omni usu damnatum, ob grauem odorem: & nostrate, siue syluestre, omnium minimum, sed diffusius, & densitate parietum uirens semper ac tonsile: de quo hoc loco agimus. Itaque parietes illos interuallares buxis tonsilibus opere topiario compactos circum hortum, recte buxeta appellabimus, sunt enim interualla buxis consita. 63

Iunipe

Iuniperus, du genie sure, quam Græci arceuthyda uocant, solet itidem ijs pergulis applicari: uiret enim coma perpetua, unde & topiario operi idonea: præterea cariosam senectam non sentit, ut ex trabibus templi Dianæ uisum est, inquit Plinius: eius lignum & ramī odoratissimi: baccas item fert nigras admodum odoras, quibus in suffitibus cubiculorum utimur. Est autem Dioscoridi iuniperus duplex, maior & minor, quæ sola arboris & seminis magnitudine inter se differunt. 64

Cedrus item, unguis cedre, arbuscula non usque adeo fræuens apud nos, sed pergulis tamen idonea. Est enim inquit Theophrastus iunipero non absimilis, folio spinosiore, & duriore, fructu etiam simili, humilior tamen, & materia incorruptior. Est & Cedrus arbor, cuius fructus cedrides Græcis appellatur. Atqui Plinius scribit cedrū appellari in Syria humorem è ligno tedæ concisæ defluentem, quo cadauera in Aegypto perfusa diu seruantur. eo etiam tedæ ac funalia illinebantur, ut dum arderent, gratissimum odorem referrent. Virgil.

Vrit odoratam nocturna in lumina cedrum.

Plura uideto apud autores antiquos. 65

Sabina item herba frutex uel, quam nostri, du sauinier, uocant, folio fræ cupressi, perpetuo uirenti, in topiarijs pergularum operibus non improbatur. Græcis brathy dicitur. Est que duorum generum. Altera tamaricæ similis folio est, altera cupressi. Qua ex re quidam, creticam cupressum dixerunt. Plinius lib. 24. cap. 11. 66

Atq; hæ sunt herbe ac frutices aut arbusculæ quæ pergulis rectis applicari solent. nunc ad pergulas came-
rarias

varias deueniendum, ac uitium genera & cucurbitarum species explicandæ: item etiam aliarum herbarum quæ camerarijs pergulis circumplicari solent nomina, ac descriptiones breuiter faciendæ. 67

Vitis itaque pergulana, uigne de treille, Columellæ dicitur lib. 3. cap. 2. quæ in hortis seritur magis ad uoluptatem, quàm ad prouentum, & in pergulas siue rectas siue camerarias attollitur, ut eas uestiat: adiuta tamen pedamentis salignis infornicatis, & topiario interdum opere fabricatis, umbrosa opercula subdialibus ambulationibus præbet. Eam uitem appellare uidetur escariam. Plinius lib. 14. cap. 3. In pergulis (inquit) seruntur escarie appellatæ, eduræ acinis, albæ, nigræq; . Eadem etiam uitis adminicularia dici potest, quòd palis iuniperinis ceu adminiculis fulciatur, quibus suis clauiculis ueluti manibus quibusdam repens, & circumplexa, umbram deambulationibus præbet. Sed alia uitium genera, earumq; conferendarum rationem, ac uinorum & huiusmodi rerum differentias, in alium libellum differemus, in quo uineta tractabimus. Veniamus iam ad alias tum uites (improprie tamen dictas) tum herbas quæ ipsis pergulis etiam admouentur. 68

Vitis agrestis, si quidem sumatur pro ea uite quam Virgilius atq; adeò alij autores Latini, labruscam uocant: nullam aliam cum satiuua uite differentiam habet, præterquam quòd ipsa non colitur, sed seminalis est: ut Plinius & Columella pro omni uite passim crescente labruscam accipiant, une uigne en friche, delaissee, champestre. Eius autem racemi ad maturitatem nunquam aut raro

raro perueniunt: flos à Plinio œnanthe uocatur. Est autem alia uitis agrestis, quam Græci ampelon agrian uocant, que fert racemum & corymbos hederæ. Eam autem uulgus uocat solanum lignosum, quòd fructum & folia hortensi solano similia habeat. habet præterea longa sarmenta instar uitis uinum ferentis, lignosa tamen, aspera, & corticem rimosum habentia. 69

Vitis alba, Græcis ampelos leuce dicta, quòd folia & corymbos ac capreolos uitis habeat: eademq; folia alba gerat, præsertim dum grandiora sunt: uulgus Parisiensium uocat de la couleuree, quòd in modum colubri undique serpat. Picardi autem, du feu ardent, quòd quasque partes corporis attigerit eius racemus, ipsas quodammo adurere uideatur, nonnullis eadem bryonia dicitur. Columellæ bryonias: quibusdam psylotrū, hoc est quasi depilatorium, quia pelles infici eius acinis quemadmodum & labruscæ possunt. 70

Vitis nigra, quam alij bryoniam nigram uocant, quòd eius corymbi primum uirides, deinde uerò nigri appareant, uitis autem albæ rubri sunt. Ceterum uitis nigra folio ab albâ differt, habet enim folia & caules hederæ similes: item etiam radicem: quæ quidem foris nigra est, intus uerò colore buxco, aut luteo: albâ uerò uitis radice est crassissima & albissima intus & foris: qua nonnulli (ut est radix fissilis & tanquam cera in omnem effigiem ductilis) formas humanas effingunt, ut radix uideatur ea forma creuisse: atque ita uulgo imponunt, ut dicant radicem esse mandragoræ, neque posse extrahi, nisi summis ceremonijs. Atque hæc quidem omnes

omnes uitium species pergulis camerarijs applicari so-
lent.

71

Acquum est etiam huic loco nos proferre eam her-
bam hactenus à ueteribus ignotam, quam Barbarus Cha-
raciam appellari contendit. uulgu Italorum Charan-
ciam, Ligures padani Balsaminam, Hetrusci, hierosoly-
mitanum pomum uocant. nos etiam uulgo pomum mi-
raculosum dicimus, pommes de merueilles. fert enim po-
ma admodum egregia, & uisum oblectantia, quæ dum
matura sunt, sese miraculo quodam naturæ aperiunt,
ostenduntq; semina quæ intus continent, ueluti precio-
sissimis quibusdam smaragdis similia. Cæterum planta
ipsa tantæ est flexibilitatis, ut septi modo in hortorum
pergulis ac fenestris per cancellos opere topiario facile
digeri possit. est enim folijs uitium similibus, paulò mi-
noribus tamen, pampinis etiam uitem pergulariam refe-
rentibus. Huiuscemodi herbam uidisse me memini in hor-
to Renati Belaij longè omnium, qui hodie tum apud
Germanos, tum etiam apud Italos uisuntur nobilissimo,
ut nihil addi possit ad absolutam horti bene exculti, &
innumeris uariarum plantarum diuitijs refertissimi cu-
ram ac diligentiam.

72

Lupulus, du houblon, folia habet bryoniæ similia, sed
paulò asperiuscula, flores foliaceos & candidos, qui
ferè allium uinumq; subolent: Græci uulgo brytona
uocant, Plinius lupum salictarium. subit enim & scan-
dit salices atq; arbusta omnia. In Flaminia quoq; inquit
Barbarus, lupus reptiuus uulgari nomine appellatur.
Quidam falsò pro uite nigra acceperunt, alij etiam
ineptis

ineptissimè pro corruda. Aut hæc omnino, aut non absimilis huic herba est, inquit Hermolaus, qua occidentis populi cereuisiam suam maceratis humore floribus commendant, sapore quodam uini.

Cucurbitarum etiamnum frè omnia genera pergulis camerarijs applicari solent. Itaque obiter de ijs à nobis dicendum.

Cucurbita, une courge, aut est satiua (quam Græci sœminino genere in secunda declinatione κολοκύβη dice-runt, estq; dulcis, ut edi possit) aut est syluestris & amara, medicinis tantum apta, quam Græci diminuta appellatione κολοκύβητα appellauerunt. uulgus uocat des colloquintes.

Rursus satiuae cucurbitae genera duo. aut enim facili & admodum flexibili ramorum curuitate, testas, pergulas, & testudines operit: atq; ideò cameraria à Plinio dicitur, lib. 19. cap. 5. Camerarijs (inquit) uires sine admixtulo standi nō sunt, uelocitas pernix, leni umbra conueras & pergulas operiētes. aut suis flagellis humi repat, & Plebeia eodem autore appellatur.

Atqui camerariae aut plebeiae cucurbitae multiformes reperiuntur: crescunt enim qua coguntur forma: alia, in uentrem plurimum turgescit, quae quidem cruda, saporis est fatui admodum, quem nostri uulgo appellant fade: cocta autem, edi facile potest. Alia item in longitudinem maximam producit, ut quaedam aliquando uisa sit non uem pedum longitudinis, ut refert Hermolaus: atq; hæc ob id anguina à quibusdam appellata est. alia est coacta admodum breuitatis, digitali crassitudine, non nisi in saxosis

saxosis nascens, à Græcis somphos cognominata, quia inanis sit: à nobis autem barbara aut marina appellatur, iusculis & pulmentis idonea. Alia denique est cucurbita, quæ in lagœnarum formam artifice natura crescit, nonnunquam etiam ita formatur ac fingitur. Ligatur enim ab hortulano, quodam uinculo, ea parte qua strictiorem uult facere. Qui mos etiam antiquis esse solebat, ut cucurbitas in uasa fingerent: postea maturis & inanitis ac siccis uterentur. Nuper enim, inquit Plinius, cucurbitarum usus uenere urceorum uice: iam pridem etiam cadorum ad uina condenda. Columella, De media, inquit, parte cucurbitæ semen inuerso cacumine ponito, ut fiat incrementi uastioris: nam sunt ad usum uasorum satis idoneæ.

77

Halicacabum, siue halicacabus, Græcis, Latinis uescicaria dicitur, à uesciculis siue folliculis, quos producit, in quibus semen includitur: uulgus nostrum uocat, des bauguenaudes. Est præterea alia halicacabi species nuper inuenta, cuius neminem antiquorum scriptorū mentionem fecisse comperio, atque hæc quidem planta perguis operiendis est aptissima, latissimè enim suis clauiculis sese diffundit, ob id operi topiario utilissima: fert autem uesiculas halicacabo similes, in quibus semen inclusum est, pisis, aut ciceribus simile: in cuius medio effigies ueluti cordis humani insculpta & incisa apparet, atque ob id à nostris uulgò appellatum est id semen, poix de merueilles. Visa est à nobis primùm hæc planta in horto amplissimi Cardinalis Parisiensis, quem quotidie eius frater Renatus Belaius incredibili ingenij atque eruditionis

C

tionis

tionis candore præditus, non solum excolendum diligentissimè, sed etiam innumeris uariarum rerum miraculis exornandum, atque augendum studet: ut neque sumptibus, neque labori parcat, quò uiris doctis in earum rerum cognitione, haud parum possit prodesse.

Hæc sunt quæ de pergulis earum que tegumentis habuimus dicenda. Aequum est igitur nunc, ut ad interualla, puluinos, & areas transcamus: deinde uerò herbas hortenses complectemur.

Area, puluini, interualla.

PRima sese nobis offert, post pergularum & ambulationum explicationem, ipsarum areolarum cognitio, super quibus semina eleganter ab hortulano disponuntur.

Dicta igitur area (quantum ego conijcere possum) ab arando, quòd primum aretur & proscindatur: deinde uerò subigatur & complanetur ipsa terra in quadratam planitiem ad multos usus, siue ad exspicanda frumenta in uillis, siue ad alicuius loci, uel etiam urbis ornatum (quæ platea uulgo dicitur) siue etiam ad hortorum elegantiam.

Quæ autem in uilla, aut etiam agro ipso conformabatur area, ad frumenta exspicanda, ut deinde in horrea recondi possent: uulgus nostrum adhuc uocat une aire, ea cylindro complanari solebat, ut durior esset, & flabelli duros ictus pertinacius ferret: neque granum ipsum distiliens, aut in fissuras admittere, aut in interiorem molli-

Area tum primum ingenti est æquanda cylindro. Cato, Aream ubi frumētum teratur, sic facito: Confodiatur minūtè terra, amurca bene conspergatur, & cōbibat plurimum, cōminuito terram, & cylindro aut paniculo coæquato. Est autē cylindrus, lapidea columna, rotunda & uolubilis, ita composita ut per locū quem cōplanare uolimus circumacta, facili negotio in æquales terræ glebas subigat: dictum ἀπὸ τοῦ κυλίην, id est, à uoluēdo. Paniculus autem dici potest quicquid ligneum uel alterius materiæ sub oblonga & rotunda forma continetur, uel ad aliquem locum complanandum, uel cuiusuis alterius rei gratia. Cæterum ab huiusmodi area frumentaria, areator dicitur, qui in ipsa area frumētum terit & exspicat. Columella, Atq; hoc supremum areatorū emolumentum percipiendorum seminum, quæ terræ crediderat, uulgius nostrum uocat ung batteur en granche. 82

Est & area, publicus in ciuitate locus, in quem propter amplitudinem & planitiem, negociorum causa populus commeare solet: in quo etiam merces & uictus publici diuenduntur, uulgius nostrum plateam uocat, uel platee: cuiusmodi conspicitur Venetijs iuxta ædem Diuo Marco sacram, & Lutetiæ multis in locis. Suetonius Tranquillus, Forum de manubijs inchoauit, cuius area super sestertium millies constitit. Itaque eleganter aream Malberti, aream Grauiæ, aream cœmiterij Diui Ioannis pro plateis dicemus, ut id etiam obiter adnotatum sit puerorum causa. 83

Area uerò, siue areola potius, in hortis fit ad distinguenda semina à se inuicem, ut uiolas ab oleribus: item

herbas odoratas, ab ijs quæ minus odoratæ sunt, & in
 sculis condiendis aut acetarijs faciendis, magis idoneæ:
 Fitq; terra prius optime subacta. Columella, Cum ter-
 ram bene subegeris, areolas facito. Hinc differere semina
 in areolas, aptè & eleganter dixit idem autor lib. 11. ca.
 2. Tum etiam baccas lauri, & myrti cæterarumq; uiri-
 dium semina, in areolas differere præceperunt. Varro de
 ling. Lat. Nam ut olitor differit in areas sui cuiusque ge-
 neris res, sic in oratione qui facit, disertus est. Palladius,
 spatia hortorum areas appellare uidetur: Hoc mense
 (nempe Septembri, inquit) spatia hortorum quæ per uer-
 num seminibus impleturus es, altè tribus pedibus passu-
 nare debebis. Nostri, aream uulgo uocant une planche,
 à planitie. Plana enim area eleganter dicitur à Palladio
 cum de intubis loquitur, pro diligenter æquata & com-
 planata: aut etiam ampla, propter numerosas radices. Di-
 citur & area quibusdam à quadrata forma, ung carreau:
 sed hæc nimis uulgaria sunt.

Puluini (mea quidem sententia) uidentur hoc ab arcis
 differre, quòd molliores sint, & ueluti fimo super ipsis
 arcis coacto tanquam tori instruantur, ad superponenda
 semina quæ uberiùs terræ alimentum desiderant. quæq;
 propter sui frigiditatem mollioribus & calidioribus so-
 mentis opus habent, quales sunt pepones & cucumeres:
 quibus etiam assidua irrigatione est opus. Fiebant enim
 puluini ad eorum similitudinem, in quibus sedemus, quo
 mollior esset sessio etiam ipsis herbis, & minus infestaren-
 tur hyemis aquis, quemadmodum inquit Columella lib.
 12. Quòd autè in arcis uel super arcis puluini interdum

componerentur, docet idem autor libro tertio: Omnium
 (inquit) generum ramos circa Calend. Martias in hor-
 tis per puluinos arearum disponere conuenit. nomen au-
 tem adhuc uulgo retinet, appellamus enim puluinum,
 uel couche, quasi torum dicere uellemus cum Plinio li-
 bro 19. cap. 4. Finum, inquit, tres pedes altè cum terra
 misceri, arcis distingui, easq; resupinus puluinorum toris
 ambire, singulis tramitum sulcis, quò detur accessus ho-
 mini, scatebrisq; decursus. Est igitur puluinus areola ter-
 ram clatam inter duos sulcos complectens, in qua semina
 obruuntur, quæ in agris porca à porrigendo appella-
 tur. Varro libro primo de re rustica, cap. 35. Violaria in-
 fundo facere non est utile, ideò quòd necesse est è terra
 ad ea obruenda puluinos fieri, quos irrigationes, & plu-
 uie, & tempestates abluunt, & faciunt agrum minorem.
 Atque hæc de puluinis. 85

Interualla autem appellabimus, eos ueluti sulcos &
 tramites, ut inquit Plinius, qui inter quaslibet areas fiunt,
 ut circumquaque discurrere possit olitor, uel qui ipsius
 horti curam & delicias diligenter contemplari uolet:
 præterea etiam ad aquarum decursus: area enim ipsæ in
 interuallis sese expurgant. Cato, Cum deformabis areas,
 interuallum facito inter eas.

SECTIO AREARVM. 86

VEniamus nunc ad ipsarum arearum descriptionem:
 hoc est enarrationem eorum florum, herbarum, &
 plantarum, quæ in his conseri & seminari solent. Quæ
 res ut à nobis breuiori & faciliori compendio exequa-
 tur,

tur, neesse est nos primùm ipsarum ueluti quandam di-
uisionem facere: nempe ut cuique areæ suas herbas pro-
prias adscribamus, quas etiam suo ordine enarrabimus:
deinde uerò ad minus generalia progrediemur. 87

Faciemus igitur in horto nostro quatuor areas, in qui-
bus omnes herbas & flores hortenses complectemur. 88

Primam autem aream, coronalem appellabimus, nempe
in qua describemus herbas, & flores maximè coro-
narios: hoc est quibus puellulæ suas corollas & seras, aut
fasciculos contexere solent. 89

Secundam, uocabimus odoratam, in qua omnes alias
herbas suauis & grati odoris recensēbimus, quæ in horti-
tis reperiri solent: præter eas quibus coronæ fiunt. Quo
in loco etiam annumerabimus eas, quæ non solum folia,
sed & radicem odoratam habent. 90

Tertiam aream, dicemus olitoriam, in qua duos pul-
uinos faciēmus: unum, qui acetarius dicetur, complectetur
enim eas herbas, quibus acetaria condiri solent: alter-
rum, qui condimentarius uocabitur: in eo enim conferentur
herbæ, quibus in condiendis iusculis utimur, uel ad
saporem conciliandum, uel etiam ad purgandam, aut
astringendam aluum. 91

Quartam uerò appellare licebit escariam, nempe in
qua eas herbas conferemus, quæ edules sunt, & quibus
per certa anni tempora aut crudis aut coctis uescimur.
Hæc uerò duos etiam puluinos habebit. Alterum earum
herbarum, quarum fructibus alimur, aut pro cibis uti
possumus. Alterum autem earum, quæ radices esui opti-
mas nobis præbēt, & quas pro delitijs habemus. Sed iam
ad pri

ad primam aream transeundum.

AREA CORONALIS. 92

PRIMA igitur area, ut iam diximus, coronalis appellatur, quæ flores & herbas coronarias complectitur. In hortis enim seri etiam coronamenta iussit Cato, mirabili maximè florum uarietate, inquit Plinius. Quæ omnia priusquam explicemus, commodum erit, aliquid de ipsis coronamentis & sertis, ac fasciculis dicere, quæq; ratione ab antiquis fiebant. 93

Coronamenta triplici ratione apud antiquos fieri solere, Theophrastus autor est: quemadmodum apud nos quoque uidemus in ijs corollis puellaribus, quas illæ uocant, des chappeaulx. Aut enim floribus odoratis fiebāt, & uiolis ijs quæ leucoiorum nomine comprehenduntur, des giroffees. Aut floribus quæ sine odore essent: ut Iouis flore, quæ Græcis δῖος ἐὼς dicitur, des coquelourdes: item etiam cyano, quæ à ceruleo colore nomen habet, uulgo blaptifecula, des aulbisfoins, & permultis alijs floribus eiuscemodi. Aut etiam fiebant coronæ folijs odoratis, ut abrotano, maiorana, rosmarino, & similibus. Plinius autem tantum duo coronarum genera ponit: alias enim dicit floribus, alias folijs fieri solere. 94

Coronæ hybernæ, chappeaulx dhyuer, fieri etiam solebant antiquitus, quemadmodum & hodie apud nos sunt, ramento è cornibus tincto, cum terra flores negat. Plinius. 95

Corolla, ung chappelet, propter gracilitatem nominata, fiebant quæ etiam antiquitus corollæ laminis æreis in-

aurata & inargentata. Quinetiam Crassus diues, pri-
mus argento auroq; folia imitatus, ludis suis corollas de-
dit: quas qui innecterent, corollarij & coronarij dice-
bantur, des chappeliers. 96

Nectere coronam, faire ung chapeau. Plinius lib. 21.
cap. 3. Nec nos nunc scilicet coronas nectemus. 97

Coronaria cuiusdam meminit Plinius supra scripto
loco, quam Glyceam appellat: quæ imprimis ob singu-
larem texendarum coronarum artem stephanoplocos
appellata est, quo nomine Græci coronariam intelli-
gunt, une chappeliere. 98

Strophia & strophiola, pro tenuibus coronis aut ser-
tis idem autor posuit, ἀπὸ τῆς στροφῶς, quod est uerto: ijsq;
coronis maxime utebantur sacerdotes. Cice. de ar. respo.
A strophio, à psaltrio, à flagitio, à stupro est factus re-
pente popularis. 99

Serta, inquit Plinius, cum è floribus fierent, à serendo
serniæ appellatæ sunt: nempe à sertis, & digestis inuicem
floribus frondibusq;, ex quibus ab initio fieri coronæ pri-
mum cœperant. Applicabantur autem huiusmodi sertæ,
hoc est coronæ frondæ templis & sepulchris, aut etiam
bacchantium capitibus. Virgilius,
—Sertisq; recentibus halant. Idem de Sileno,
Serta procul tantum capiti delapsa iacebant,
Et grauis attrita pendebat cantharus ansa. 100

Fasciculus florum, ung bouquet de fleurs. Cice. lib. 3.
Tusculanarum questionum, Fasciculum ad nares admo-
uebis, incendes odores, & sertis redimiri iubebis, & ro-
sa. Quo in loco quidam fasciculum interpretantur pro
sudar.

·fudariolo (ita enim appellauit Liuius linteolũ quo faciem
abstergimus, & nares expurgamus, ung mouchouer)
Sed id mihi non satis uidetur rationi consonum: fascicu-
lus enim per se, res inuicem & in unum colligatas signi-
ficat: unde fasciculum literarum dixit Cicero, pro multis
literis simul colligatis, ung paquet de lettres. Quæ res
me mouet ut etiam recte appellare possimus fasciculum
florum, pro floribus inuicem colligatis, quos odoris gra-
tia nonnunquam circumferre solemus: quod etiam à non-
nullis olfactoriolum eleganter appellatum est. 101

SED iam ad ipsorum florum descriptionem uenien-
dum: ac primum de odoratis, deinde uero de ijs qui odo-
re carent, tametsi in coronis ueniunt, dicendum. 102

Leucoia, leucoiorum, des girofles: proprie quidem,
hoc est, ex ipsius uocabuli significatiõe, de uiolis albis di-
ci deberet: id enim Græca dictio sonare uidetur λευκία:
Sed tamen ad alios flores eiusdem generis etiam refer-
tur: quanquam aut rubri, aut lutei interdum sint: sed lu-
teæ uiolæ, inquit Dioscorides, præcipuus est in medi-
cina usus. Has autem omnes uiolas uulgo nostrum uo-
cat, des uioliers: de quibus tempus est, ut seorsim dica-
mus. 103

Leucoion candidum, des uioliers blancs, ou des giro-
fles blanches, ea est uiola quam uulgo quidam gariofi-
latam albam uocant. Quod nomen, quanquam ineptum
uideatur, ut bis idem repetitũ quispiam iudicet: eo tamen
loquendi genere usus est Columella lib. 10. Candida, in-
quit, leucoia, & flauentia lumina calthæ. 104

Leucoion luteum, des uioliers iaunes, uulgo pharma-
C 5 copol

copolarū, ut prius diximus, uocat uiolam Cheiri, frequentissima est hæc uiola super antiquis muris, ac tectis. ¹⁰⁵

Ios Græcis, Latinis uiola, de la uiolette, est proprie quam uiolam nigram, aut purpuream, aut martiam uulgo uocamus: nigra quidem appellata, quòd purpureo colore adeò tincta sit, ut nigrescere uideatur. Quidam uiolam quadragesimalem uocant, alij matrem uiolarū: sunt autem eius generis aliæ quidem duplices quæ satione sunt, & odoratæ sunt: aliæ simplices, quæ agrestes sunt, & nihil aut parum olent: aliæ ab ipsa natura albæ proueniunt, tam syluestres quàm satiuæ. ¹⁰⁶

Viola autumnalis Ruellio, menue pēsee, inter leucoia nigra poni potest: nullam enim eius floris peculiarem, ac propriam descriptionem inuenio. Quidam eum florem, nescio quo iure, uiolam trinitatis appellant, quòd tribus coloribus distincta sit. ¹⁰⁷

Sed quando de uiola nobis est sermo, subit hoc loco, ut dicam quod mihi inter legendum occurrit, Varronem de re rust. uiolam pro omni uiolarum genere accepisse, Et apricis (inquit) ut ibi uiolam seras, & hortos facias. Atq; hinc uiolaria ab eodem appellata lib. primo, de re rustica, capite tricesimo quinto, pro loco uel parte aut area horti, uiolis & floribus consita. Violaria, inquit, in fundo facere non est utile, ideo quòd necesse est è terra ad ea obruenda puluinos fieri, quos irrigationes, & pluuiæ, & tempestates abluunt, & faciunt minorem agrum. Eadem etiam floralia à florum multitudine eisdem auctori appellantur: Nec minus, inquit, ea discriminanda in conscrendo, quæ sunt fructuosa ab ijs quæ sunt

sunt propter uoluptatem, ut quæ pomaria & floralia
appellantur. 108

Viola altilis Barbaro ea est, quam uulgus nostrum
uocat, des armoiries. Dioscorides & Plinius uettoni-
cam appellare uidentur. Quidam etiam Britannicam uo-
cauere, quòd in Britannia sit frequens. Inter huius ge-
neris flores annumerandi sunt, quos Itali cariofillos uo-
cant ab odore, nostri des ocilletz, tantum hoc interest,
quòd satione & cura olitorum, tum odorem ac coloris
uarietatem, tum etiam foliorũ magnitudinem ac formam
acquisuerunt. Caueto autem ne cum uulgo, huiuscemo-
di florem hyacinthum appelles. Est enim hyacinthus
Græcis, quod Latini uaccinium appellant: cuiusmodi me-
mini me uidisse in nostris pratis Gallicis: crescit enim
una cum satyrio: sed odoratissimũ florem gerit, prope-
modum odore similem uiolæ altili, sed uehementiorem:
& colore ac foliorum ordine differt à satyrio, estq; radi-
ce bulbosa. 109

Narcissus etiamnum apud Italos in hortis est frequen-
tissimus, nomenq; integrum apud eos retinet: dictus au-
tem flos, *ἄνω τῆς νεφελῆς*, hoc est à sopore & torpore, quòd
eius odor si diutius naso admoueatur, tandem mentis tor-
porem inducat. Omittam hoc loco fabulam egregij illius
pueri quem in herbam sui nominis conuersum à dijs
fuisse poëtæ fingunt: cuius rei qui plura desiderat, ha-
beat in promptu Ouidij Metamorphosim. Ceterũ quan-
do hæc herba, apud nos satis est infrequens, ut apud Ita-
los autumnalis uiola, eius descriptionem subnectemus:
Est autem dodrantali altitudine, folio porraceo, caule
herbaceo

herbaceo, flore albo ut plurimum, qui in coronamenta ue-
nit, calicemq; ueluti purpureum habet, radicem bulbo-
sam. Cetera requirito ex Barbari corollarijs in Diosco-
ridem. Plinius duo Narcissi genera facit. Theophrastus
florem huic esse nigrum scribit: atque id de semine ipso,
quod nigrum & praelongum esse constat, intelligendam
esse Barbarus putat. 110

Calendulam, nostri uocant, du soulsilz, quasi solarem,
cum Cornelio Celso, aut solisequium, aut heliotropion
dicere uelint. Quæ tamē an re uera ita appellari debeat,
plane ignoro: nam ut hæc quidem herba cū sole sese cir-
cumagere uidetur, ita permultos habet eius proprietatis
flores sibi similes. Præterea quod à Dioscoride scribitur
heliotropion, id etiam scorpiuron, hoc est scorpionis cau-
dam, seu scorpioctonon, quòd serpentes enecet: itē etiam
uerrucariam, quòd trita herba uerrucas sanat, appellari
certum est. Quæ omnia nostræ calendulæ haudquaquam
conueniunt. Cæterum flos subflauus & luteus, quem hic
describimus, proprie quidem calendula appellatur, quod
nomen adhuc hodie Itali uulgo retinuerunt: appellant
enim illi, florem omnium mensium, fior d' ogni mese,
quòd quolibet mense & quibuslibet Calendis sponte re-
nascatur, tam hyeme quàm æstate. Quibusdam tamen le-
ontopodion appellatur. 111

Baccharis, herba fruticosa qua fascinum depellitur:
addiq; solebat in coronis apud ueteres. Vnde Virgilius,
- & bacchare frontem

Cingite, ne noccat uati mala lingua futuro.

Folia habet uiolæ similia, uerbasci magnitudine: hoc est
phlomi:

phlomi: quæ herba uulgo appellatur, du bouillon blanc: florem autem gerit ex albo purpurascentem. Ac ne quis putet nos bacchare carere, sane frequentissimam reperimus in margine fluminis Matronæ, in agris D. Mauro iuxta Parisios uicinis, sed nomen uulgare nobis ignotum est. Caueto autem diligenter, ne pro baccharis dicas bacchar: est enim bacchar ea herba quam uulgus nostrum metathesi literarum, ac diminutionis syllaba addita uocat du cabaret, Græci asarum appellant: estq; folio hederæ, sed rotundiore. Eius folio, carpo admoto utuntur nostræ mulierculæ ad febris ardorem depellendum.

112

Exigit hic locus, ut etiam de lilijs pauca differamus, quando & quoddam liliorum genus in coronis uenire solet, & omnia liliorum genera sunt odorata.

113

Lilium itaq; quod Theophrastus λείων etiam uocat, Græci Crinon appellant, du liz: ex Iunonis lacte natum quidam perhibent, respersa terra, dum Hercule dormienti uberibus admoto, mox post suctum digresso, lacte fluxit: Ideoq; à quibusdam Iunonis rosa dicitur. Fiūt etiam lilia purpurea arte hortensi, maceratis in fece uini scæpis, antequam serantur mense Martio: & in scrobe circumfusis eadem fece. Sunt & lilia rubra, à purpureis, ut opinor, differentia: nam sponte in montibus Patauio uicinis huiusmodi florem crescentem uidimus. Cui etiam similes uisuntur hodie in horto Gasparis à Gabrielis, uiri inter nobiles Patauinos longe nobilissimi, & omnibus animi, atq; ingenij dotibus admodum insignis. Cui præter omnium bonarum ac liberalium artium perfectam

cogni

cognitionem, hoc etiam laudis & gloriae accessit: quod omnes facultates suas (quibus inter ceteros contentissimus uiuit, nihil ut amplius expetat, praeter id quod habet) in hortuli sui diligentissima cura insumat: neque uero aut pecunijs aut diligentiae parcat, ut omnibus etiam rarissimis floribus ac fructibus, ex remotissimis orbis partibus aduectis, abundet: hanc sibi laboris sui extremam gloriam proponens, ut doctos omnes iuuet, & frequentem cum ijs de plantarum cognitione sermonem habeat: se denique felicissimum ratus, si quando aliquid, quod nobis ignotum fuerat, ante oculos proponat. Sed ad rem.

Est & aliud liliorum genus, quod lilium agreste aut syluestre uocatur, aut etiam lilium marinum, Graeci Crion agrion, & hemerocallen uocant: cuius flos in coronis praecipuus habetur, seruebaturque in hortis apud antiquos eius rei gratia. folium, inquit Dioscorides, & caulis habet lilij, porraceo colore, flores in caule per singulos exortus terni aut quaterni erumpunt, lilij diuisura: postquam dehiscere coeperunt, colore perquam pallido, radice bulbosa. Liliaginem praeterea appellant nonnulli uel liliastrum, id lilium agreste, quod nullum in medio crocum habet.

Quod autem nonnullis lilium conuallis, seu lilium conuallium dicitur, de quo in sacris literis multa. crescit enim potissimum in uallibus, & recessibus collium: id esse putat Otho Bronsfeltius, quod nos uulgo uocamus du muerget, antiquis, quantum opinor, herbarum scriptoribus incognitum: tantum enim duo folia habet, aut ad summum tria,

tria, polygonato ferè similia, quod quidam uocant sigillum Salomonis. Aliquibus tamen magis placet eam esse herbam, quæ Galeno & Dioscoridi Bubonium uocatur, à bubone, hoc est glandula inflammata, cui adalligata herba plurimum prodest: sed cerulei floris est Bubonium. præterea circa florē folia habet stellatim decussata. Itaque minus conuenit descriptioni.

116

Iris siue flammula, des flambes, à cœlestis arcus figura, quæ in florum coloribus cernitur, tum etiam à foliorum similitudine, quæ flammæ linguas referunt, dicta. Quinetiam nonnulli gladiolū etiam appellauere eadem ratione: unde in quibusdam Gallie partibus nomen adhuc retinet: uocant enim du glaiz. Radicem habet odoratissimam, quam uerno tempore in solis umbra siccatam, ac minutim consciſam, nostri in capsis suis recondere solent, ut uestimentis gratiam odoris concilient. Ceterum quædam iris florem album gerit, quem ceruleo longe odoratiorem esse certum est. Reliqua ex Barbaro desumito. Nunc autem ad alios flores coronales ueniendum, qui nullius odoris sunt: sed tantum coloris uarietate & gratia, oculos oblectant.

117

Amaranthus siue amaranthū, du passe uelours, quasi flos immarcescibilis dicitur: diutissime enim colorem retinet. Est autem flos ille spicatus, quibusdam magis, quibusdam minus, admodum purpureus, aspectu pulcherrimus, nullius odoris aut saporis. Qui uino albo aut aquæ per horam immersus, rubrum colorem adfert.

Iouis flos, qui Græcis dios anthos dicitur, hoc est Iouis flamma, uulgus uocat, des coquelourdes: colore tantū

com

commendatur, inquit Plinius, licet sine odore sit, & coronarius: & obseruatur semine, tamen astate floret, non autem per hyemem. 118

Anemone, de la passe fleur, uerbum ipsum sonat herbam uenti, quòd eius flos, dum uentus flat, aperitur: dum autem minus, clauditur. Ruellius fremium uertit in Dioscoride, quibusdam tamen senion uocatur. Est autem duplex, satiuua quæ florem rubrum habet, folia coriandri, & uulgo id nomen retinet quod superius dictum est: est etiam alia erratica, quam uulgus uocat, des coquerelles, quæ primo uere crescit, flore caruleo, quo nostræ mulierculæ solent tingere oua, quæ uocant paschatis, les oeufz de pasques. 119

Consolida minor. Græcis symphitum minimum, des marguerites, quibusdam etiã des pasquettes, similis quidem est illi cōsolidæ, quæ in pratis passim crescere solet: sed hæc est satiuua magis, & cultura elegantior apparet. dicta consolida, quòd eius folia cōiunctas partes & coherentes faciat, quæ prius disiunctæ fuerant. Est & symphitum petreum, dictum, quòd in petris & locis saxosis nascitur: uulgus buglam uocat, du bugle. est præterea aliud symphitum magnum, quæ cōsolida maior uulgo dicitur, de la consyre, cuius radix tam acri uirium robore est prædita, ut si ollæ ad ignem imponatur cum dissecatis carnibus, eas conglutinet, & ex multis frustis, unam tantum partem faciat. Est item alia consolida quæ media dicitur, atq; hæc non omnibus nota est. Sed hæc de corona riji floribus satis sint dicta. æquum est nunc, ut ad aliam aream digrediamur, quæ odorata uocabitur. Area

AREA ODORATA. 120

Secunda hortuli nostri area, odoratas herbas com-
 plectetur, quæ aut florem nullum habent, aut si qui-
 dem habeant, eo tamen non utimur in coronis, quin po-
 tius tota herba, quæ ex se ipsa suauem odorem refert.
 Itaque ab abrotano incipiemus. 121

Abrotanum, quod mas appellamus, uulgius nostrum uo-
 cat, de lauro esse, sarmentosum est, amarum admodum,
 odore non usque adeo iucundo, minusque album quam scæ-
 mina: semine tenui, ac numeroso. 122

Abrotanum autem scæminam, quidam chamæcypa-
 risum uocant, hoc est cupressum humilem: arbore scit
 enim, & quandam similitudinem habet cum ipsa cypa-
 risso arbore, sed albius est: unde etiam uulgo nomen re-
 tinet, du cypres. fruticat autem arboris specie folijs seri-
 phij modo minutim incisis: candicat circum ramulos.

Quinetiam flores permultos gerit, fulgoris aurei, atque
 in summo comantes. Eius autem sapor & odor abrotan-
 no mari admodum proximus. 123

Absynthium uulgius uocat de l'aluynne, alijs appella-
 tur, du fort, propter insignem amaritudinem: fortassis ob
 id quod aloës saporem habeat, hoc est amarum admo-
 dum. Quidam tamen nomen Latinum imitantes, uo-
 cant de l'absynse. 124

Sunt autem absynthij tria genera. Aliud enim est pon-
 ticum appellatum, quod Græci βαρύτινον uocauerunt, quia
 minus sit amarum: cuius pastu pecora in Ponto felle ca-
 rere creditum est. Est autem folio & flore multo mino-
 ribus

ribus quàm cætera absynthia, habetq; facultatem astrin-
gentem admodum, sed parum amarum est: atque id esse
puto, quod uulgo absynthium Romanum appellamus.
Aliud item est absynthium marinũ, quod & scryphium
dicitur nobis quidem ignotum, sed tamen cuius semine
quidam nos uti putauere, quam illi barbotinam uulgo di-
cunt: qua condita utuntur aduersus infantium lumbric-
cos. Crediderim tamen potius, id semen esse eius absyn-
thij, quod quidam Santonicum uocant, à Santone regio-
ne Gallie quæ uulgo uocatur Santonge, unde & herba
santonica à Columella est appellata: Est que odore iucun-
do, sapore minimum amaro. Cæterum, ut reuera dicam,
id absynthium quo uulgo utimur, pugnat maxime cum
descriptione Dioscoridis. Neque uerum absynthium au-
dio apud nos reperiri, aut si reperitur, id quidẽ est apud
Sanctones, aut circa Montem pæsulanium. 125

Amaracum pro maiorana, quæ & sampsycheus dicitur,
Plinius & Dioscorides accipiunt: Galenus autem,
sampsychem quidem maioranã appellat, sed amaracum
aliud esse contendit: nempe idem cum ea herba quæ par-
thenion Græcis, hoc est uirginalis, matricaria Latinis di-
citur: quòd contusa, matricis dolores sanat: uulgus nos-
trum uocat hanc herbam, de lespargoutte, à guttis spar-
gendis: quòd eius folia trita & admota ori in dolore den-
tium, guttas pituitæ spargant & eliciant. Eius herbe
descriptio proxime accedit ad artemisiã, quæ propter
à quibusdam etiam parthenion appellata est. Sampsy-
cheus autem siue sampsuchus, pro maiorana quam uul-
gus uocat, de la marioleine, indubie sumitur: Sed & Co-
lumellam

lumellam & Plinium & Varronem, item etiam Virgilium, Lucretium, & Seruium, idem esse sampsychem cum amaraco asseruisse uideo: quapropter quid de hac re certi affirmem, nescio. Ait enim Virgilius secundo Aeneidos,

sibi mollis amaracus illum

Floribus, & dulci aspirans complectitur umbra.

Quo in loco Seruius pueri cuiusdam meminit, quem regium unguentarium uocat, qui casu lapsus dum ferret unguenta, maiorem ex confusione odorem creauit.

Vnde optima, inquit, unguenta amaracina dicuntur.

Sed hic postea in herbam sampsuchum uersus est, quam amaracum uocat Virgil. Hæc Seruius. Columella uero.

Grataq; (inquit) iam ueniât hilari sampsyche Canopo, de amaraco certe intelligit. Plinius item libro 12. capite

11. idem esse unguentum sampsychinum cum amaracino asserit, quod idem etiam facit Dioscorides libro primo capite 67. Lucretius,

Ait amaracinis blandum stacteq; liquorem. de illo oleo loquitur, quod ex maiorana fieri solebat, atq; hinc pro-

uerbium, Quid cum amaracino sui. Quocirca in tanta uerborum controuersia, cum certi nihil affirmare pos-

sim: tantum illud mihi satis fuerit explicauisse, & quid parthenion, & quid sampsychus fuerit. 126

Artemisia, de larmoise, ab Artemisia uxore Mausoli regis quæ sibi hanc herbam uendicauit dicta: quibusdam

magis placet ab Artemide Regina Caria, uel ab Artemide Diana, quod instar Dianæ parturientes adiuuet,

unde à Græcis parthenis, id est, uirginalis, primo

appellata est, quòd uirgo dea illi nomen dederit: mox autem (inquit Barbarus) βασιλικὸν λαχάνιον, id est regium olus appellauere. Duplex autem est Artemisia: alia enim latifolia, & hæc maxime hortensis est, odore acuto, sapore admodum amaro, ut hac ratione lumbricorum doloribus proficit: alia est tenuifolia, à Græcis leptophillos dicta: est enim folio multo minore quàm altera: sed odoris & saporis eiusdem. Crescit autem locis maxime sabulosis. Est præterea tertia artemisias species quam Apuleius Tageten appellat. 127

Calamintha, calaminthæ, siue Calaminthe calaminthes, siue Calaminthum calaminthi: quidam putant eam esse, quæ uulgo dicitur herba catti, de lherbe au chat, quòd eius odore usque ad eò delectentur feles domestici, ut hac herba inuenta sese circumuoluent, & eam diutius attrahant. Quod si est, sanè erit tertia calaminthes descriptio, quæ in Dioscoride reperitur: quam nonnulli eandem esse cum galiopsi putant. Secundum autem Calaminthi genus, quod Dioscorides Nepetam siue Nepitam à Latinis dici asserit: folio quidem est origani, odore iucundo, multo inferiore mentæ. 128

Est autem triplex origanum siue origanus, nempe heracleoticus ab Heraclia ciuitate Ponti, in qua est frequentior: habet autem folia hyssopi, & odorem eundem: Secundum origanum, quod agreste uocatur, folio est præfationis origani: Tertium uerò, quod origanum onitis siue gus nostrum id uocat, marioline Dengleterre: est enim, quantum ex ipsis Anglis intelligere potui, apud Britan- nos

nos frequentissima.

129

Menta uerò, de la mente, multiplex quidem est, à Græcis hediſmos dicta, hoc est suaueolens: menta autem appellata, quòd suo odore mentem excitet. Sed quæ uera menta dicitur, du bausme, folio est pusillo, nigriore & longiore, caule rubro, neque adeò fruticat. Mentastrum autem, maior menta uocatur, hoc est quæ caule altiore & latioribus est folijs. Est & menta aquatica, quæ à Dioscoride cysimbrium dicitur.

130

Sed ut ad nostrum pulegium redeamus, est aliud pulegij genus, quod uulgo pulegium regale siue aquaticum dicitur, folia minuta habens, paulo maiora serpilli folijs, flores caruleos, caulem ex albo roseum per singula internodia ambientes, Græci glichon uocant. Huic autem aquatico pulegio similis quædam planta in montibus & siccis locis crescere solet, quæ pollium montanum appellatur, du pouliot sauuaige: folio serpilli, sed paulo latiore, flore caruleo: apud eum collem Lutetiae uicinum frequens, qui Eritius dicitur.

Costus uel costum, uidetur quidem aliquantulum referre & uel ex ipso nomine conuenire huic plantæ quam uulgus nostrum uocat, du coq: est enim amara & odorata: ceterum alijs rebus haud satis refert descriptionem Dioscoridis: quapropter commodius fortasse fuerit, si uulgarem plantam nostram pseudocostum appellemus: nam & Ruellius potius eam esse dicit, quæ siue siliquastrum, siue piperitis ab antiquis appellata est. Ceterum tria costii genera fecit Dioscorides solis natalibus tantum inter se differentia: fuit enim Arabicus, Indicus & Syriacus

D 3 costum.

costus. Plinius uero nigrum & album costum facit. 131

Hyssopus siue hyssopum, de l'hisoppe, inter odora-
tas herbas etiamnum annumerabitur, quanquam ta-
men iusculis condiendis etiam commoda sit. sed & flo-
ris carulei iucunditate coronamentis prodest: habet au-
tem odorem satis acutum. Plinius libro 25. cap. 11. 132

Nardus Celtica, ea est, authore Marcello quam ho-
die lauandulam uocamus, de la lauande: dicta qui-
dem Celtica, non quòd crescat, aut frequens sit in nostra
Gallia circa alpes: sed in Liguria montibus circa Ge-
nuam, in Gallia comata, uersus Apenninum montem:
Item etiam in Pannonia. Lauandula autem dicta, quo-
niam magnum uectigal Genuensibus mercatoribus præ-
bet quotannis in Africam eam ferentibus, ubi lauandis
foendisq; corporibus Lybes ea utuntur, nec nisi deco-
cto eius abluti, mane domo egrediuntur. Hæc Marcellus
in Dioscoridem. 133

Ozimon, regia herba, siue basilica aut basilicon à
Liguribus uocata, du basilic, flagrantissimi & uehemen-
tissimi odoris, unde nomen accepisse credimus, nempe à
uerbo Græco ὄζω, quod significat redoleo. Ocymon
autem (ne quis fallatur) ab ὄζω dictum, hoc est à cele-
ritate nascendi, est id quod in tritico & segetibus suc-
crescit, ac sæpius ipsas segetes suffocat, uulgus nostrum
uocat, de la dragee aux cheuaulx, estq; lenticula &
uicia simul commista. Ocymum inquit Varro lib. 1. de re
rustica, capite 31. dictum ab ὄζω, quod est cito: quia
aluuum bubus citet, & ideo ijs datur, ut purgen-
tur. 134

Salvia Latinis & Plinio, Græcis eleliphacos, de la saulge, dicta quòd saluos nos seruat & efficit. Est autem duplex: maior quæ & latifolia dici potest, uires que minus efficaces habet: & minor, quæ uulgo franca dicitur, de la saulge franche, à Theophrasto sphacelus appellata: quæ à multis putatur esse lauandula: de qua prius dictum est, quam quidam nardum celticam putarunt, cum potius pseudonardus dici debeat.

135

Satureia, de la sarriette, quibusdam etiam Thymbra appellatur, à qua Thymbraeum Apollinem cognominatum putant: frequentior in iusculis quàm fertis aut coronis. Ouidius,

Sunt qui præcipiant herbas satureia nocentes Sumere.
Columella autem Thymbra à satureia separat. De hac uerò Plinius libro 19. cap. 8. Est & alia thymbra perpetuò uirens, uulgo appellata, sarriette dangleterre, facultate multo calidiore quàm prior, folijs que similibus, sed strictioribus & longioribus paulò, atque in ambitum serratis. Quam plantam memini me uidisse in horto amplissimi Cardinalis Parisiensis.

136

Ruta, de la rue, quam Græci peganon uocant. Duplex est, mas & foemina. Plinius lib. 20. cap. 13. Est item ruta satiua omnibus nota, quæ odore & gustu, pestilenti aëris inspirationi medetur: præterea etiam agrestis ruta, quæ à pharmacopolis armel uocatur, arabico nomine, est que tetri admodum odoris.

Tanacetum Plinio, ea est herba quam uulgo uocamus, de la tanaïsie, ne quis fortassè putet eam esse, quæ

athanasia dicitur Dioscoridi: illa enim eadem est cum anebrosia, quam antiqui cibum deorum fuisse confinxerunt, unde etiam immortalitatem præbere dicta est.

Chamæmelum, de la camemille, quòd eius mali quòd curtipendum uel capendutum uocamus, odorem habeat, Græcis antemis dicitur. 137.

Thymus uel etiam thymum, du tin, apium melliferarum pabulum. unde Virgilius.

Dumq; thymo pascentur apes, dum rore cicada.

Sunt autem eius apud Hermolaum Barbarum generæ duo: candidum quod radice est lignosa, & in collibus nascitur, est que omnium optimum: alterum nigricante flore, minoris precij. 138.

Est etiam epithymum siue epithymus, quod thymi cuscutam conuertere possumus, dictum quia thymo superfloreat. Cuscuta enim, siue conuoluulus Dioscoridi, si ramos thymi in hortis uicina apprehenderit, sese ita circumligat ipsi thymo, ut etiam ab ipsa eadem thymi radice nutrimentum sibi familiare accipiat, atq; etiam floreat quæadmodum ipse thymus, & uires etiamnũ similes à thymo mutuatur, interdũ quidẽ maiores & uehemẽtiores quod idẽ aliquando facit in hyssopo: & salvia. 139.

Prasium Græcis, marrubium Latinis, quod nomen etiam uulgaris sermo retinet, du marrubium. Duplex quidem est: album, quod odore est iucundo, sapore amaro, hinc obstructiones potentissimè liberat. aliud uerò nigrum, odore foetido, & folijs non usqueadeò albis, Græci appellant balotem, nos marrubium commune. crescit enim passim in agris circa margines itinerum: utrunque autem

autem marrubium folia mentastri habet, sed paulò ma-
iora.

140

Melisso phyllon, uel meliphyllon, de la melisse, dictū à
Græcis quasi folium apium, & melleum siue mellitum fo-
lium, Latinis apiastrum: non quòd syluestre sit apium,
quemadmodum mentastrum, ut Valla existimauit, sed
quòd apibus iucundissimum sit, unde hac herba solent
confricare aluearia ipsi rustici, si quando apes reuocare
cupiunt dum aufugerunt: quemadmodum etiam dum cu-
piunt eas exire, confricant ea herba, quæ cotyla foetida
appellatur. Cæterum id apiastrum etiam à Latinis ci-
trago nominatur, quòd trita malum citreum oleat, quod
uulgus uocat ung citron.

141

Orminum siue etiam horminum, de la toute bonne,
Plinius putat esse quam Latini cuseutam, hoc est sylue-
stem asparagum uocant. Est autem horminum horten-
se & agreste. Hortensis autem hormini folia sunt latio-
ra & albidiora, agrestis nigriora & strictiora, utriusq;
caulis quadrangulus. Quidam tamen negant id oliu hor-
tense, quod orminum uocamus, esse uerum horminum: cu-
ius opinionis est episcopus Megalonensis, uir cum mul-
tarum rerum cognitione insignis, tum maximè de herba-
ria rei scientia bene meritus. Sed ut ad rem redeamus,
Hortensis hormini flore & semine in dolio uini, dum
adhuc feruet, imposito, aiunt gratiam maximam conci-
liari ipsi uino, & gustum referre uini odorati & creti-
ci, quod uulgo maluaticum uocant.

142

Anethū, de lanet, maratho frè simile conspicitur, um-
bellamq; odoratam gerit, floribus luteis undiq; refertam,

D 3 quos

quos siccatos in sole, & capsis suis impositos, nostræ mulierculæ in summis delitijs habent, ad uestium odorem, atq; etiam linteorum. Sed nunc ad aream olitoriam ueniendum.

AREA OLITORIA. 143

Tertiam hortuli nostri aream olitoriam appellabimus, nempe in qua uarij generis olera reperiuntur, quibus tum in acetarijs, tum etiam in iusculorum condimentis utimur. Quapropter duos eius areæ puluinos faciemus. Alterũ quem acetariũ uocabimus, in quo herbas eas recẽsebimus, quibus crudis, & oleo, aceto, ac sale conditis uescimur præsertim æstate: alterum quem condimentarium dicemus, in quo eas etiam referemus, quibus in condendis iusculis, uel ad saporis gratiã, uel etiã ad uentrem soluendum utimur. Ac primum de acetarijs dicendum.

PULVINVS ACETARIVS. 144

Primum igitur declarabimus quid acetarium, deinde uerò ad eas herbas quibus acetaria fiunt, ueniamus.

Acetarium, uel salade, ab aceto fortassis deductum est, quòd herbae ipsæ cum aceto & sale ederentur, quemadmodum salita uulgo, tum apud nos, tum etiam apud Italos appellatur, à sale. Plinius uerò ab accipiendo acetarium deduci uidetur innuere lib. 19. cap. 1. Horti (inquit) maximè placebant, quia non egent igni, parcerentq; ligno. Expedita res, & parata semper, unde & acetaria appellabantur. Itaq; ab accipiendo deduci uidetur, quòd ex ipsis hortis expeditæ herbae, & paratæ semper in usum nostrum à nobis accipi possent. Iam ad ipsas herbas

bas descendamus.

145

Lactuca, quam Græci Thridacem uocāt, uel lactue. Dicta (inquit Palladius in Ianuario) quòd abundantia lactis exuberet: quod quidem lac uentrem leniter mouere dicebatur: unde apud ueteres in primis epulis ueniebat. Mart.

Prima tibi dabitur uentri lactuca mouendo Vtilis. Ceterum lactuca est agrestis & hortensis. agrestis quidem alia est, quam nonnulli pro uera endiuiā ostendunt: Quædam uerò quæ chondrylla uulgo dicitur, atq; ea est quæ materno sermone à nostris appellatur, du lettron. folio quidem cychorij, latiore tamen, albiore, & minus inciso, sed lactescit quemadmodum lactuca. Hortensium autem lactucarum quædam sunt sessiles, crispæ, & capitatæ, quas uulgo uocat, des lettues à pomme: quoniam dum percreuerunt, folia earum ueluti mali cuiusdam speciem rotundam præ se ferunt. quædam altè assurgunt, & ea quidem omnes dum grandiores sunt, amarescunt. Est etiam lactuca crispæ folij, inquit Columella cap. 3. lib. 11. quæ Ceciliansa & Betica dicitur: à regionibus in quibus crescit.

146

Seris Græcis, ea est quam Latini intibum, siue intubum, siue intubum uocant, nos uulgo ab intibo nomine corrupto uocamus, de lendine. Vnde prouerbiū ab eius amaritudine deductum, Intiba successit ambrosiæ. Est enim inquit Virgilius, amaris intiba fibris. quæ tamen eradicata & terra obruta amaritudinē deponit: id enim ab olitoribus didicimus. Eadem herba Celso uocatur etiam ambubaia, & quibusdam Italis scariola. Est autem duplex.

duplex, satiua & agrestis. Satiua, rursus etiam duplex, latifolia, quam cichorion domesticū uocamus: angustifolia, quæ, ut prius dixi, endiuiā uulgo dicitur, nomine corrupto ab intibo. Erratica uerò siue agrestis intiba, proprio nomine cichorion appellatur, de la chicoree, quam etiam ab insigni amaritudine Græci picrida uocauerunt. 147

Cicerbitam Latini atque adeò Columella, Græci sonchon appellant quandam intibi, siue ambubiæ speciem, atq; etiam lactuæ: nam & lacte abundat, quæ antiquis esui erat, & in hortis seruebatur. Est enim mollis & esculenta, nūc autem nobis neglecta, & tantum cuniculorum cibo commendata, uulgo uocat, du laceron. Est & præter hanc etiam altera agrestis herba huic propemodum similis, sed animalibus ingrata, propter spinosa folia. Huius quidem herbe speciem esse crediderim, quam appellamus à foliorum figura dentem leonis, sed in caulem non assurgit: uulgo nostrum uocat, du pisse en liêt. est enim syluestre intubi genus, quapropter eam Plinius inter genera cichorij annumerat, appellatq; hedipnoida libro 148 uicesimo, cap. 8.

Malua, des mauues, à molliendo dicta, quasi molua, inquit Varro, quòd aluum molliat. Ea enim utebantur antiqui etiam in acetarijs cum lactuca ad soluendam aluum. Vnde Martialis:

Vtere lactucis, aut mollibus utere maluis.

Idem libro decimo. 48.

Exoneraturas uentrem mihi uillica maluas

Attulit, & uarias, quas habet hortus, opes.

Et nos quoque hodie maluarum decocto uti solemus in dysleribus ad aluum ciendam, & urinas. Desijt enim satina esse malua. Erraticarum autem maluarum quaedam est pumila, & humi serpens, fertq; flores ex caeruleo purpurascens: quaedam altius attollitur, & arborescens malua appellatur. Quedam est etiam, quae flores ueluti rosae similes autumno gerit, quos uulgus uocat, roses doultre mer, ut prius à nobis dictum est.

149

Est & alia maluarum species, quae folium mollius & duplo crassius habet, quam ipsa malua simplex, unde nostris bismalua appellatur, des guymaues, Graecis ebiscus, siue ibiscus, atq; etiam althea dicitur. Virgil.

Hoc dorumq; gregem uiridi compellere ibisco. hoc est, ut quidam interpretantur, bismaluae caulibus: arborescit enim in tantam altitudinem, ut apud Germanos agros culmina domorum pertingere uideatur. Hoc autem caule utebantur pastores, quod flexilis esset, neq; adeo durus, ut tactu animalia offendere posset.

150

Est praeterea alia maluarum syluestrium species, quae Graecis Alcea dicitur, frequens in sylua D. Mauri iuxta Parisios: folia habet maluae, sed incisa magis, ad uerbena cam accedentia, caules tres, aut quatuor habet cortice canabino uestitos. Videto Dioscoridem.

151

Acantha, siue acanthos, siue acanthus, inter herbas emollientes hodie usurpatur, quemadmodum & malua. Quapropter succurrit, ut hoc loco à nobis describatur, quanquam in acetarijs non ueniat. Hanc autem uulgus brancam urfinam appellat, nisi mauis dicere brancam hircinam. Folia enim habet cornibus hircorum similia.

Cete

Ceterum emolliendæ alui facultatem retinet, unde à Virgilio mollis acanthus dicitur: & à medicis inter quatuor remollitiua, quæ appellant, annumeratur: quibus utuntur in decoctione clysterum. Plinius lib. 22. cap. 22. Acanthos (inquit) est topiaria & urbana herba, elato longoq; folio, crepidines marginum asurgentiumq; puluinorum toros uestiens. Duoq; eius genera facit, aculeatum & crispum. Porrò acanthi folio ueteres ob pulchritudinem & figuræ elegantiam epistilia communiebant, & uestibus preciosis figuram acanthi foliorum circumtextebant. Vnde Virgil.

Et circumtextum croceo uelamen acantho.

Oxalis uulgo nota, de loxeille, à sapore acetoso dicitur, unde adhuc Italica acetosa appellatur. Multiplex quidem est: satiuæ, quæ latiora folia habet, caulem uersus pediculum rubescentem, atq; ea tum in acetarijs, tum etiam in iusculis usus est. agrestis, quæ multo minora & numerosiora folia habet: quam uulgus uocat, de la uinette, à succo quodam uinoso. ea autem nostræ muliercule in ardore febrium utuntur: contusa enim & cum sale carpo imposta mirè refrigerat. Sed tam agrestium quam satiuarum sunt rursus multæ aliæ species.

Portulaca, du pourpier, quibusdam etiam de la pourcelleine, Græcis andrachne dicitur, uulgo nota: habet subrotunda folia, crassa, qualia in aizoo maiore uidemus. Estq; maior & minor, quæ foliorum magnitudine tantum inter se differunt. Est & portulaca, quæ aquatica dicitur, folia tenuiora habens & latiora, florem item subrotundum & rotundum: præterea alius attollitur.

Bipinnella, de la pinprenelle, dicta quòd folia habeat circum ipsum cauliculum alternatim diuisa, ac semper gemina, ut ueluti in duas pinnas asurgere uideantur. Est autem herba huic propemodum similis, quæ Græcis empetron, Latinis saxifragia dicitur, quòd in locis petrosis nascatur, & frangendo in uesica calculo plurimum sit utilis. Caterum hoc differt bipinnella à saxifragia, quòd hæc pilosa folia non habeat, illa uerò maximè: præterea bipinnella (præsertim quæ uera est) trita, cucumeris odorem refert, quemadmodum & alia pratensis herba, quæ uulgo ulmaria dicitur, quòd ulmo similia folia gerat: præterea confractus bipinnellæ caulis, ueluti neruum quendam in medio habere uidetur: cuiusmodi in plantaginis folio confracto apparere solet. quæ omnia signa saxifragiæ non insunt: quin etiam ipsa saxifragia, flore (qui purpureus apparet) decidente, aculeum quendam oblongum ostendit acui similem, unde quibusdam acicula appellata est.

155

Vtimur etiamnum in acetarijs ea herba, præsertim cõdita, ut solet capparis, quæ Græcis Crethmon, siue crithmon, aut crithamon dicitur, estq; empetri, hoc est saxifragiæ species: Latinis cristamarina, batis, siue baticula dicitur: uulgus nostrũ appellat, de la bacille, de la creste marine: Itali del fenocchio marino. plurima inuenitur condita cum sale & oleo apud pharmacopolas.

156

Et quando capparis nomen nunc incidit, commodius est, ut de ea etiam tractemus. Capparis igitur frutex est ramosus, per terram sparsus: ab radice una interdũ duodecim, nonnunquam etiam triginta ramos producens:

ubi

ubi iam grandior est, spinas acutas profert, atque ob id à nonnullis cynosbatos, hoc est sentis caninus dicitur, de quo prius latius dictum est. Folia autem malicotonei gerit: florem oliuæ similem: qui conditus, quemadmodum prius in crithmo diximus, cum sale & oleo, saporis est optimi: & acetarij uice per hyemem à nobis editur: uulgus nostrum uocat des cappres. Cæterum stolones etiam gerit, longos tres aut quatuor cubitos: crescit maximè in ruderibus, & coagmentis lapidum. 157

Asparagus, des asperges: Duplex quidem est, altilis & hortensis, stolones oblongos producens, qui facillimè quidem coquuntur & celerrimè, ac deinde aceto & oleo conditi, primis mensis edi solent pro acetarijs. hinc pro uerbiù de re quam celerrimè perfici dicimus, citius quàm asparagi coquantur. Est & asparagus erraticus, qui ueluti lignescit, & spinosa folia habet: profertq; stolones admodum exiles, qui si in hortis transferantur, nūquam grati sunt saporis. Satiuos autem asparagos Columella à rusticis suis antiquis corudā uocari dicit. Quo in loco subit & obiter illud adnotem, antiquos asparagorum nomine usos pro omnibus herbarum, arborum, aut fruticum stolonibus, aut si mauis dicere turionibus, uulgus nostrum uocat, des reiettons, qui ab antiquis edi solebant acetariorum uice, habebanturq; in summis delicijs: Græci ἀσπράγος uocauerunt. 158

Cardamum Græci, Latini nasturtium appellant, du creson alenoys. Dicitur autē cardamum quoniam cor fouet, & in syncope illa, quam medici cardiacam uocant, plurimum ualet: nempe dum uires alicui repente

repente deficiunt, ut animo linquatur. Nasturtium autem appellatum est, à naribus torquendis, quòd odore & seminis acrimonia, sternutamenta prouocet: unde etiam à quibusdam Gallis uocatur hodie, du nasitort: semen autem habet simile synapi, folium erucæ diuisura, sed & sapore & odore acri.

159

Est & aliud Nasturtium aquaticum, à quibusdam cardamine appellatū, quòd sapore sit cardamo simili. Quidam eam herbam esse putant, quæ Græcis Sion, Latinis lauer dicitur: unde literarum metathesi pro uerla berula postea dicta est corruptè, uulgus uocat, de la berle. habet autem folia utrinque pennata, saporem uerò Sisymbrij, quod uulgo balsamita dicitur, est que folijs menta, sed maioribus: nam de priori sisymbrio Galeni intelligo: quod ueluti pseudomenta, uel mentastrum appellatur.

160

Sisymbrium autem alterum Galeni quod aquaticum est & syluestre, & à quibusdam cardaminem appellari dicit, quòd cardamo simile quiddam gustu præ se ferat: omnino putarim id esse, quod nostri crescionem à crescendi celeritate appellant, du creffon: Cuius sanè maxima est apud doctos contentio. Hermolai enim argumento id quidem olus non potest esse, quod Sion à Dioscoride & Galeno describitur, quanquàm sanè in eisdem aquis cum Sio crescere ut plurimum soleat: sed Sion frigida naturæ est, præterea leuiora & tenuiora folia habet & odorata, erucæ similia dum grandescit. Sisymbrium autem siue crescio, calidum est maximè, ut etiam menses & Venerem ciat; præterea folia habet crassiora, & breuiora ac ro-

E tund

tundiora, minusq; odorata, neque incisa.

Eruca Latinis, Græcis euzomos, quoniam iura com-
mendet, uulgo de la requette: dicta quidem salax poetis,
quòd Venerem moueat sua caliditate: idcirco lactuca iun-
gitur in cibis, ut contrariam uim temperet. Est autem si-
milima huic herbæ, quæ in uallis nostræ urbis frequen-
tissima est: potissimum ad D. Iacobi & Michaelis subur-
bia: fœtet autem mirum in modum, & florem luteum ge-
rit, appellaturq; erysimon Græcis. Hæc autem eruca hor-
tensis, qua Itali maximè utuntur, in acetarijs & epulis,
flore est paulò pallidiore: cæterum trita, rapum olet,
neque grati odoris mihi unquam uisa est. Itaque eandem
prorsus existimem fuisse cum nostrâ uallari herbâ: sed
hæc agrestis & inculta est, folioq; longiore & acumi-
nato: illa uerò satiua & hortensis, folio obtusiore, latio-
re & breuiore, & minus inciso. Est præterea alia eruca,
quæ proprio nomine agrestis eruca dicitur, passim in no-
stris uitibus crescens, folio satiuae simili, strictiore tamen,
& minore, flore luteo: quæ præsertim circa Calendaris
nij erumpere uidetur è terra: nam alio tempore uix re-
peritur: eius enim semen diutissimè in terra asseruatur,
priusquam germinet.

Senecio, du ceneffon, etiamnum in acetarijs gratissima
est, quanquam à nostris rarò assumatur: est folio eruca,
flore luteo, qui tandem ueluti in pappos euanescit, quos
uulgus puerorum appellat, barbe dieu. Græcis dicitur he-
rigeron, hoc est uernus senex, uel cito aut uerè senescens,
quòd cito in pappum & lanuginem abeat.

Lapathum Græci, Latini Rumicem, Barbari lapathium
uocant

uocant eam herbam, quæ uulgo parella dicitur, de la parelle, de la patience. Huius autem quatuor genera facit Dioscorides : quorum omnium folia, semen, & radix ad ulcera cacoëthe (quæ etiam malefica ulcera capitis manantia uocantur, la male tigne) mederi optimè certum est. deterforiam enim facultatem habent admodum efficacem.

164

Lapathum autem satiuum multiplex est : aliud enim est quod folia oblongiora & latiora habet, atque id quidem uulgo uocat, de loscille, de qua prius in oxalide. Aliud est folio multo breuiore & subrotundo, quam uulgo uocat, oscille de Tours : atque ob hoc quidam lapathium rotundum appellauerunt.

165

Est & oxilapathum, dictum quidem à saporis aciditate, non autem à foliorum acumine, ut quidam putauerunt, qui lapathium acutum uocant ab acutis folijs : atque hoc quidem Picardi uulgo nominant, de la surelle.

166

Aliud autem lapathum est agreste et erraticum, quod quidem in pratis, syluis ac montibus frequentissimum est: habetq; folia plantagini similia.

167

Est item aliud lapathum maius, quod Græci hippolapathum uocant, quasi lapathum equinum : non quòd aliquid habeat cum equo simile: sed quòd tantum sit omnium maximum. Id enim solent gratiæ in suis compositionibus obseruare Græci, ut quas res magnas, aut amplas facere uolunt, equi, aut bouis appellatione declarant: quemadmodum in hipposelino, hippomaratro, buglossò & buphtbalmo uidere est. Atqui hoc quidem lapathum maius latissimum folium habet, & lon-

E 2 gissim

gissimum, semen & radicem rabarbaro similem: hoc tantum folia inter se differunt, quòd folia rabarbari parte inferna incisa sunt, & ad pediculum minus lunata. Crescit potissimum in aquis, unde etiam hydrolapathum à Græcis dictum.

Borago boraginis, des bourroches, cuius floribus caeruleis utimur in acetarijs delicatioribus, quibus etiam conditis, pro cibo delicatissimo uescimur. Omnes in ea opinione sunt, ut ea herba sit, quæ antiquis dicebatur buglossa, siue buglossum, aut etiam buglossus, hoc est boraginis lingua: quòd linguæ bubulæ similia folia habeat. Sed floris similitudine inter se aliquantulum differunt. Facimus itaque duo buglossi genera: atque alterum quidem minus buglossum uocabimus, eritq; uulgaris nostra borago: alterum uerò maius, quod alio nomine circion à Dioscoride appellatur. Atque hinc illud est, quod Cato in libris de agricultura admonet, in sitioni admouendum folium linguæ bubulæ, ne aqua intronittatur: quod quidem de boraginis nostræ folio intelligendum: latius enim folium habet, quàm quod circion dicitur: eius enim circion folium triquetrum est, & oblongius, atque etiam albicans, floresque amariores gerit, quàm ipsa borago, quæ & folia habet nigriora, & flores dulces. Quapropter Barbarus cum de buglossò agit, illud semper addit, quæ uulgo borago dicitur. Dicta quidem borago, ut quibusdam placet, quasi corago, quòd ex uino pota animi letitiam augeat, unde Græcis ephrosyne appellata. Estque melancholicis optima ad animi letitiam conciliandam.

Cerephyllum, du *serfueil*, dictum quòd *cerea folia*, hoc est *flexibilia*, uel *cerei coloris* habeat. Caue autem ne pro *cerephylo*, *serpillum* dicas, ut nonnulli uoluerunt. nam *serpillum*, id est, quod passim in uijs *agrestibus* serpit, unde etiam nomen traxit: *uulgus* uocat, du *serpolet*. Quòd autem *Plinius* ait *cerephyllum*, à *Græcis* etiam *pæderota* appellatum, id quidem nescio quo iure affirmet. Audio enim eam herbam, quæ *Græcis* *acanthos*, uulgo *branca ursina* appellatur (cuius folio ueteres *epistilia* insignia reddebāt, quòd in quamuis formam *flexibile* esset) etiam *pæderota* appellari, hoc est *puerilem*, quòd ea *pueri ludentes* oblectarentur & gesticularentur, quemadmodum *lappæ maioris folio*, quæ ob id *personata* dicta est: quòd ea herba ueluti *personas* facerent *pueri uultu operto* & obducto ipso folio.

170

Tarco, uulgo du *targon*, herba ueteribus incognita, quæ *hortulanorum* diligentia & industria nobis in usu uenit: folio est *hyssopi*, longiore tamen: quod dum editur, *saliuam* prouocat sua caliditate, estur in *acetarijs* cum *sale* & *oleo*.

171

Feniculus, siue *feniculum* Latinis, du *fenoueil*, *Græcis* *marathron* dicitur, soletq; dū adhuc *tenellū* est, necdum in *caulem* assurrexit, in *acetarijs* uenire, non enim altè assurgit, appellaturq; *feniculus dulcis*, quæ quidem dulcedo inest *semini*, tum à *solo*, tum etiam à *satione*. Est & aliud *feniculum maius*, quod ueluti *arborescit*, & à *Græcis* *hyppomarathrum* uocatur, ea ratione quæ prius dicta est in *hyppolapatho*. Aliud est *insuper*, quod nunquam attollitur in *altam magnitudinem*, & *minora folia*

E 3

habet

habet, quàm feniculum commune: uocaturq; id à Græcis meon, uulgo autem feniculus tortuosus dicitur. Quin etiam aliam quandam herbam pratensem, daucum creticum, & folio, & umbella referentem audio à nostris uulgo feniculum porcinum appellari, quòd folia feniculo similia habeat, & porcis saginandis proffit. Caterum (ni fallor) ea est, quæ peucedanum Dioscoridi dicitur, Latinis herba stataria. Mittit enim peucedanum tenuem ex se caulem, gracilem, feniculo similem: & circa radices densa copiosaq; coma foliosum.

PVLVINVS CONDIMENTARIVS. 172

Cramben Græci, Latini brassicam appellant, des choulz, quasi caules dicere uelimus, quo etiam nomine à Catone appellata est brassica. Sunt autem brassicarum multæ species, quas qui persequi uellet, tum à differentijs ipsarum, tum etiam à facultatibus, infiniti propemodum esset laboris. Est enim rubra, alba, & uiridis brassica, quæ omnes eandem facultatem habent. Est item Theophrasto brassica crassa, item etiam læuis, quæ à Græcis leophyllos dicitur: & agrestis, quæ omnium efficacissima est, crescit que locis maritimis & præruptis. Est insuper crambe capitata, des choulz cabuz, omnium in cibus delicatissima: quæ quidem Columella, & alijs rei rusticæ scriptoribus eritiana dicitur. Quinetiam alia est quæ à Græcis crambe thalattria, Latinis brassica marina appellatur (crescit enim locis maritimis frequentius) quæ à Plinio olus marinum dicitur: uulgus autem nostrum soldanellam uocat: est enim consolidanda riuæ

pturæ admodum cominoda & utilis. Caterum brassi-
cam ex lachrymis Lycurgi, quidam natam fuisse di-
cunt, unde etiam ad ebrietatem plurimum ualere pu-
tant.

173

Atriplex Latinis, Græcis atraphaxys, uulgo des ar-
roches, des bonnes dames, quidam ab atrore dictam pu-
tant, quidam uerò imitatione Græcæ uocis atraphaxys.
Olus atriplicis, inquit Columella libro 11. quod Græci
uocant atraphaxym, circa Calendas Octobris obrui de-
bet. A nonnullis etiamnum Chrysolachanum dicitur,
hoc est, olus aureum: quòd quædam atriplicis species so-
le lucente, aureum colorem oculis referat. Est autem tri-
plex eius oleris species: quoddam enim album inuenitur,
quoddam etiam rubrum, aliud uero uiride. Sed omnium
eandem esse in purgando uentre facultatem certum est.
suntq; omnes semine foliaceo.

174

Beta, de la porree, olus uulgo notissimum, dictum à si-
militudine quam habet cum β litera Græca, dum semine
turgēt: habet enim summitatem in cacumine reflexam.
Atque eadem ratione à caulis rectitudine quæ literæ iota
similitudinem quandam referre uidetur cum matura est,
à quibusdam, nempe in agro Turonensi Iota appellatur,
de la iote: ultimi Picardi Romanos appellant, des romãs,
quòd id olus à Romanis primum inuentum sit: nonnulli
etiam Longobardos uocant, des lombardettes, nempe
Tornacenses: Delphinates reparatam nominant, quòd
nomen etiam ab antiquioribus medicis in usu fuit. Qui-
dam etiam siclam uocant: sed hæc magis rubra est: est
enim alia alba, alia etiam nigra, quæ omnes uentrem
E 4 optime

optime soluunt. Vnde Martialis,

Et pigro uentri (inquit) non inutiles betas.

Sed beta candida magis aluum subducit, cuius etiam radix tenuioris essentiae creditur. Graeci autem Betam Teutlon appellauerunt.

176

Blitum, olus omnium insipidissimum & fatuum: unde uulgo rudes & inutiles, bliteos appellamus, blitres: nobis autem ignotum, sed apud Hispanos & Italos frequens, habet autem semen foliaceum, ut atriplex, ramosum, ut beta. Ceterum folia nostris spinacijs fere similia. Quapropter facile iudicauerim nostrum esse blitum, quae spinacia uulgo uocamus, des espinartz, à spinoso semine: quorum nulla mentio apud antiquos plantarum scriptores. Hispani tamen aiunt se habere aliud bliti genus, à nostris spinacijs longe diuersum. Itaque quid statuam non habeo, ac litem ipsam sub iudice relinquam.

177

Selinon Graeci, Latini apium uocant: estque illud quod nos uocamus uulgo du persil: & quia in praeruptis montium Macedoniae crescit, ideo petroselinum Macedonicum appellatur, du persil Macedoine: est autem id omnino simile nostro hortensi & domestico selino, nisi quod odore est paulo iucundiore: omnia enim agrestia, praesertim quae in saxosis & petrosis crescunt, multo ualentiora sunt satiuis, & odorem uehementiorem praeseferunt. Semen itaque & folium petroselini Macedonici, sunt multo efficacioris roboris, quam selini aut apij domestici siue hortensis. Quod autem uulgo (et id quidem falsum) uocamus apium Macedonicum, apparet quae selino maius, id sane est quod Graeci hipposelinum, Gaza equapium

pium uertit, Latini olusatrum & olus pullum appellant. Columella lib. 11. cap. 3. Atrum olus (inquit) quod Græcorum quidam hipposelinam, nonnulli smyrnion, pastinato loco, semine debet cōseri, maximè iuxta maceriam. Atqui smyrnion hodie quidam putant esse, quod nos leuisticum dicimus, uulgo uocat, de la leuësse, quidam falsò ligusticum siue libypticum uocant. Est autem apij species, dicta quidem smyrnion, quasi parua myrrha, quòd eius semen atq; adeo tota plāta, odore myrrham referat. Quod uero uulgo apium uocamus, de lache, proculdubio est id quod Dioscorides eleoselinon uocat. Petroselinum autem nostrū uulgare, est id quod ille uocat oreoselinum, hoc est selinum montanum, quòd in montibus & saxosis locis potissimum crescit: unde nomen petroselino, ut iam dictum est.

178

Crocus, du saffran, unde croceus color appellatus, qui flori ipsius croci similis est, & crocota uestis, quæ croceo colore tincta est, de qua in libello De re uestiaria satis diximus: est autem croci flos, lilio quadantenus similis, sed ceruleus, floretq; quotannis: multas spicas & adnata aut nucleos producere solet, qui tercio quoque anno castrandi sunt & separādi, alioqui suffocaretur tota planta adnatorum multitudine: Cæterum hyeme uiret, floret autem maxime autumnò, & in medio flore uirgulas quasdam rubras ostendit: quæ deinde siccatae & aqua dissoluta, iusculis colorem & gratiam præbent: postquam autem flos croci decidit, folia multiplicantur.

179

Porri quoq; folia & radices in iusculis edi solent, uulgo uocat des porreaulx, olus notissimum. Cuius cum

E 5 satio

satio fit densior, ut inquit Columella ad fibras intendendas & folia desecanda, ut sint esui in iusculis, id quidem sectiuum appellatur. cum autem ita depangitur, ut fiant capita latioris incrementi, id quidem Columellæ capitatum porrum dicitur: cuius cultus, assidua sarritio est, & stercoreatio, nec alius tamē à sectiui porri cultu, nisi quod toties rigari & stercoreari, sarririq; debet, quoties demittitur. Est autem aliud porri genus agreste, quod quia in uitibus frequentius crescit, Græci ampeloprason, hoc est porrum uitium appellauerunt: est autem folio tithymalli (inquit Dioscorides) flore purpureo, caule lychmidis herbæ, semine nasturtij. Est & aliud porri genus, quod cum allio degenerat, atq; ob id à Græcis scorodoprasum appellatum, hoc est allium porraceum: est enim porri folio, sed odore & sapore allij, adnata non habet, neq; spicas: aut si quidem habet, rarissimæ sunt. frequens in pratis crescit.

AREA ESCARIA.

180

VENIAMUS nunc ad quartam hortuli nostri aream, quam ab ijs herbis quæ esui nobis esse possunt, escariam appellabimus: præter eas tamen quæ in priore area confertæ & explicatæ sunt: illarum enim folijs & caulibus tantum uti solemus, tum in acetarijs, tum etiam in iusculis: harum uero tum fructibus, tum etiam radicibus uescimur, non solum coctis & præparatis, sed etiam crudis: quemadmodum rustici solent, qui propter continuos & assuetos labores, uentriculo sunt admodum robusto. Itaq; æquum fuit earum seorsim herbarum propriam

& pc

peculiarem aream fecisse. Cuius tamen, quemadmo-
 dum & prioris quæ olitoria dicebatur, duo etiam erunt
 pulcini. In quorum altero eas herbas commitemus, qua-
 rum fructibus uariè preparatis quotidie uescimur. In al-
 tero uero, eas recensebimus, quarum radices in alimoniam
 uertimus. Sed iam æquum est, ut ad priorem puluinum
 ueniamus, quem ab ipsis herbarum fructibus, fructuarium
 appellabimus. Sunt enim nobis necessario cõfingenda no-
 mina, ut res ipsa & magis succincte, & magis propriè
 à nobis pertractetur. Neq; uero legibus oratorijs astri-
 ctus esse debet, qui quæ oratoris non sunt (hoc est foren-
 sis causidici, & rhetoris) Latinis uocibus efferre cupit.

PVLVINVS FRVCTVARIVS. 181

Fructus sanè herbarum uarij sunt, alij enim in rotun-
 dam malorum formam succrescunt. Quales sunt pepo-
 num species uariæ, item mandragoræ quoddam genus,
 cuius fructum nos poma Cupidinis, Itali melexanas uo-
 cant: alij uerò seminum esculentorum gratiam ac dulce-
 dinem nobis præbent, quale est marathrum, de quo iam
 suprà diximus: item etiam anysum, & corianum, quod
 nos coryandrum uocamus: addam etiam papauer, quod
 tamen medicamentosum est magis: huius enim semine ad
 somnum conciliandum utimur. Aliæ denique herbæ sua
 etiam folia fructuum uice nostro gustui suauissima red-
 dunt: cuiusmodi sunt eæ de quibus in area superiori
 à nobis fusissime dictum est. Sed iam à peponibus inci-
 piendum.

182

Peponum itaque multa sunt genera, ab ipsorum sapo-
 re & figuris petita. Est enim uentrosus pepo, qui uulgo
 dicitur

dicitur pompon, estq; ab ipso pediculo usque ad oculum striatus. Est præterea alius paulo oblongior, strijs non usqueadeò prominentibus, quem foeminam appellant, atq; hanc uulgus quoq; peponam uocat. Sunt & alij pepones quos hircos siue hircinos aut hircas uocamus, pompons turquins, habenturq; apud nos in summis deli-
 cijs: suntq; coloris multum uiridis, ut nigri quodammo-
 do appareant: saporisq; admodum delicati. Quinetiam arte hortensi & diligenti sationis cura ab olitoribus hoc est inuentum, ut peponum semen saccharo, aut aqua sac-
 carata irrigatum, ipsis fructibus qui deinde succrescunt, saporis admodum dulcis qualis est sacchari, gratiam ad-
 dant: quemadmodum quoq; pira moscata & rosacea fieri uidemus: pepones itaq; eiusmodi uulgo saccharati uo-
 cantur, pompons succarins. 183

Melopepones autem à Græcis dicti, quasi cydonij, ἀπό τοῦ μήλου, hoc est, à pomo uel malo, quod dum absolu-
 te profertur, de cydonio intelligitur, quod & cotonium appellatur, uulgus uocat, ung coing: Itali Latine uocis uestigia retinentes melo codognio. habent autem melo-
 pepones mali cydonij figuram, eosq; uulgus appellat melones, des melons, quos ut cognoscamus & discernamus à peponibus, sciendum est pepones maiores esse, striatos, in ipsa cavitare aquam habentes, carnem molliorem, leuiorem, & insipidiorem: melopepones autem, duriorum magis, firmam & solidam: porro paruam habent cavitatem cum multis seminibus: neque tam grandes sæpius reperiuntur quàm ipsi pepones, succumq; iucundiorum habent, & carnem ut plurimum albi-
 cantem.

tantem.

184

Est & alius pepo, qui citrulus à practicis medicis uocatur, quasi citreolum dicere uelint, quòd citrei mali colorem & formam habeat, estq; quantum audio saporis cucumerini. Cuius folia à peponum aut melonum folijs hoc differunt, quòd pluribus incisuris diuisa sint, ueluti alarum aut pennarum formam.

185

Succurrit hoc loco, ut inter peponū genera adnumeremus eos, ueluti pepones in Melita insula Siciliae proxima frequentes, quos uulgus Italorum bothecas uocat: reperiantur enim etiam apud Italos, praesertim in Campania: habent autem folia melonum folijs similia, tamen latiora, florem quoque similem sed latiore: fructum uerò multo crassorem, strijs haud tam facile percipuis. Quinetiam pediculum crassum habent, in quo uidentur maxime à melonibus differre. Caterum fructus uarij sunt, alij enim albicantes, alij natura multò uiridiore apparent, qui cum permaturuerunt, incredibilem dulcedinem ori praestant: Quorum succo ardenti febre laborantes rustici Melitenses in potu utuntur.

186

Sunt praeterea etiam alij pepones, quos uulgus uocat, pompons d' hyuer: nos uero uulgarem quoque dictionem imitantes, pepones hybernos, siue mauis hyemales appellabimus: possunt enim ad hyemem usque adseruari, neque unquam in ipso solo maturescunt, sed collecti, & solaribus appensi, tandem maturi & flaui fiunt, ut etiam hyeme gratissimū succum & cibum praebant: est autem fructus eorum minor paulò, quàm peponum esse

esse soleat.

187

Et quia cucumerum paulo ante mentionem fecimus: equum est, ut de ijs etiam differamus. Cucumerem igitur quem uulgi uocat, ung concombre, duplicem faciemus: satiuum & agrestem. Satiuum quidem descriptione non eget, atq; ab aliquibus, nempe Columella & alijs, uocatur anguinus à flexibus, quòd instar anguis sit flexuosus. Agrestis uerò, uulgo Cucumis asininus appellatus, folia habet priori similia, minora tamen, & incisa magis: sed fructum fert oliuæ similem, paulo maiorem & stridulum aliquantulum, qui dum excernitur, ueluti uentosa sonat, & semen longissime iaculatur: cuius succo cõficitur id medicamentum, quod medici elaterium uocant. Ceterum cucumis Græcis sicyos dicitur: quod nomen etiam cucurbitæ, & ei instrumẽto quo sanguinem extrahimus (uentosam quidam nominant) commune est.

188

De cucurbitis autem, hoc loco nihil est quod dicamus, etsi fructus sit esui commodissimus: satis enim dictum est de ijs in superioribus, ubi de pergulis egimus: applicatur enim cucurbita pergulis camerarijs, potissimum ea quæ fert fructum lagenulis similem, quem quidam lagenulatum uocant.

189

Mala insana, Barbarus in Dioscoridis caput. 79. libri quarti, de mandragora, ea esse dicit quæ ab Italis melanzana, à nostris poma Cupidinis uocantur, pommes d'amours, de quibus nihil à ueteribus scriptum fuisse uideo, sicut hercle multa quondam fuere, quæ hodie uel ignorantur, uel certe non habentur. Mala ergo insana à frutice uulgari sunt passim nascente, ut melones & cucurbitæ:

bitæ:

bita: pari quoq; cultu, folijs propè ficulneis, flore oblongo, specioso, candido. Manditur uulgo pomum ex oleo, sale, pipere, fungorum modo coctum. Hæc Barbarus. Huiusmodi autem poma uidimus in hortis Renati Belaij Cenomanensis episcopi, Cardinalis Paris. fratris. Sed & folia eius fruticis nobis apparuerunt parte altera spinis horrida: atque adeò totus caudex, & maxime quæ cuppula uulgo uocatur, sub qua continetur fructus: flos autem pallidior nobis uisus est, potius quàm albus.

190

Conferitur etiam in hortis frutex humi serpens, neq; se altius attollens, ex quinquefoliorum genere, fructum ferens esui gratissimum, rubescentem, præsertim dum maturuit, nucis auellanae magnitudine: qui à nostris æstate habetur in delicijs, editurq; interdum cum cremore lactis, aut uino, saccaro imbuto, uocanturq; fraga, des frayses, suntq; omnibus nota. Virgilius,
Qui legitis flores, & humi nascentia fraga.

Seruius grammaticus, nescio tamen qua ratione, mora terrestria appellat. Sunt autem quædam fraga, quæ à poetis montana uocitantur, quòd passim in ipsis montibus & syluis crescere solent, ut ea ab ipsis terrestribus, aut satiuis distinguerent. Quinetiam fragorum quoddam genus nobis uisum est tam odorum, ut nihil odoratius dici possit. estq; is fructus paulo maior alijs fragis, quorum omnium, quemadmodum & rubi idæi, color duplex conspicitur: fraga enim sunt quædam alba, quædam rubra, eiusdem tamen utraq; facultatis.

191

Corianon præterea, quod & Corion, & Coriãdrum dicitur,

dicitur, de la coriandre, in hortis nostris hodie conseri
 coepit: folia habet ad radicē lata, quæ dum percreuerunt,
 sunt feniculo similia: paulo tamen latiora, ac quodammo
 do flauescunt: florem album gerit, ueluti ex quadam
 umbella parum diuulsa, neq; admodum coacta prodeun-
 tem. Cæterum ipsa planta admodum foetet, nō secus atq;
 illa, quam cotylam foetidam uulgo uocamus: utriusque
 men idem odor non est: semen autem aceto maceratum
 esui quamoptimum est, alioqui inter uenena à Dioscori-
 de enumeratur, ut sua frigiditate mentem offendere dica-
 tur. Sed & coriandri semen, saccaro conditum cum any-
 so, & alijs permultis, pharmacopola in suis tragematis
 reponere solent: & in bellarijs à nobis editur. 192

Anysum autem, de l' aniz, cuius meminit Plinius lib.
 19. cap. 8. & lib. 20. cap. 17. quod & anicetum uocatur,
 quoniam anethi modo, inquit Barbarus, appetentiam ci-
 borum præstet: planta feniculo congeneri crescit, cuius
 prima folia latiora sunt alijs: quæ dum ipsa herba in cultu
 lem assurgit, semper minuuntur, semenq; ad ipsius fenicu-
 li saporem etiam accedit: dulcius tamen: quo utimur ad
 flatum uentriculi discutiendos, optimum autem in Syria
 & Aegypto nascitur. 193

Cynara, cardui satiui species, cuius summitate & uelu-
 ti fructu (quem Græci scolymon, Latini strobilum uo-
 cant, quod sit ipse echynus uel capitulus nuci pineæ simi-
 lis) in eduljs utimur: atq; hunc quidem Hippocrates co-
 calum uocat: cui distioni articulus Arabum, subinde à
 quibusdam est additus, & alcocalus dictus est: deinde ue-
 ro corrupto articulo, articocalus, uulgo artichault. Tota
 autem

autem planta, atque adeo totus ipse carduus à Columel-
la cinara appellatur, fortassis ob id quòd dum seritur &
excolitur, cineribus maxime gaudeat: ait enim ille lib. II.
cap. 3. Cinara sobolem melius per autumnii æquinoctium
disponemus, semen commodius circa Calen. Martij sere-
mus, eiusq; plantam circa Calend. Nouembris deprime-
mus, & multo cinere stercorabimus. Quidam tamen ma-
lunt cinaram à Cinara puella dictam, quæ in eius speciei
carduum mutata est.

194

Papauer, etsi in edulij frequens usque adeo non sit:
tamen, & quia in nostris hortis frequentissimus est, &
quòd eius semine plurimum in medicamentis utimur ad
somnia conciliandum (unde soporiferum papauer à
Virgilio dictum est) præmittendum hoc mihi non ui-
detur, ut de eo dicamus.

195

Papaueris igitur (quod Græci Mecon, uulgius uocat
du pauot) quatuor genera à Galeno enumerantur: quæ
quidem uel à floris colore, uel à folio deciduo, uel à ua-
sulis & semine, inter se differunt. Papaueris autem sati-
ui, aliud album dicitur, quòd & flore & semine depre-
hendi tale esse potest: eoq; permultos uti uidimus in iu-
sulis ad soporem concitandum: aliud uero nigrum appel-
latur, estq; tale & semine, & folijs, & floribus, quæ qui-
dem nigricantia apparent: cuius multus & præcipuus
usus est in re medica. Est & aliud papauer, quod Diosco-
ridi & alijs cornutum siue corniculatum appellatur: flo-
remq; luteum gerit, cuius siliquæ in extremo ueluti co-
lubri rictum præ se ferunt. Quarta papaueris species est,
quæ passim in agris crescit, dum frumenta messem appe-
tunt,

F

tunt, diciturq; papauer erraticum aut Rheas, uulgo du ponceau, ou du coquelicoq, folia & semen papaueris habet: ceterum rubra, & admodum decidua, siliquas etiam multo minores. Illud autem memoria tenendum est, omnia papauerum genera, singulis annis semine erumpere, non ex uetere radice: solum papauer corniculatum radice esse perpetua, ac semine & radice crescere. Sed iam æquum est, ut ad puluinum radicularium descendamus.

PVLVINVS RADICARIVS. 196

Absoluta ea hortuli nostri parte, quæ semina & fructus herbarum quibus uescimur, comprehendebat: superest tantum ut de ijs differamus, quarum radicibus aut crudis, aut coctis, quotidie in cibis utimur. Ac primum ab ipsa radícula incipiendum. 197

Radiculam Columella, Græci raphanum uel raphanida uocant, Itali uocem adhuc retinentes, un rauanel, Galli, une raue, appellauere: caule uno assurgit, ferè dendrolachana Græci uocant, hoc est, ut uertit Gazeri arborem, & quasi olus arborefcens. Ceterum raphani radice cruda, minutim concisa, cum aqua & salis paxillo, hodie utimur ad prouocandam ciborum appetentiam, & urinas promouendas. Tantum illud notandum est: radicem raphani, alias esse dulces admodum, alias subacris, alias omnium acerrimas: quarum succo, cum oxymelite, Galenus usus est ad uomitum excitandum. Aliam præterea raphanum agrestem posuit Dioscorides, quam Romanis Armoraciam appellari contendit: folia satiuæ similia habentem, multoq; magis lapsanæ. Crescit potissimum

simium circa margines itinerum, & loca arenosa. Est in-
super alia herba quæ radiculæ quoque nomen apud La-
tinos retinuit, ab eius præcipua & utiliore parte, ne
quis fortasse nominum affinitate hallucinetur: eamque
Græci struthion uocant: nonnulli lanariam herbam uo-
cauere ab usu, quòd eius radix, quæ magna est, concisa,
purgandis lanis admodum conferat. Plinius libro 24. ca-
pite 11. Spinosa est herba, caule lanuginoso, flore specta-
bili, sine odore, &c. 198

Rapum, siue napum, aut rapam Latini, Græci gongi-
lida, siue gongilem appellant, uulgus uocat, unguæ nauet,
genus oleris in usu frequentissimum apud nos, præsertim
in condiendis iusculis. Sunt enim napi ipsis rapis conge-
neres: Cæterum utriusque uariæ sunt species, quas qui di-
ligentius considerare uolet, requirat Theophrast. lib. 7.
cap. 4. & Plin. lib. 18. cap. 13. & 19. Item de napo Bu-
niade, Dioscoridem cap. 121. lib. 2. 199

Taceo hoc loco, quòd cyclaminum, siue tuber terræ
(quem uulgus uocat, des truffes) Latini etiam rapum ap-
pellauere, quia rapi similitudinem præ se fert, ut rapum
esse dixeris, nisi fructum uideas: nascitur autem præcipue
autumno, & erumpit per tonitrua, ac quo in loco cre-
scit, herbam aliam nullam inuenies. 200

Rapunculus autem siue napunculus, uulgo responces,
radicula est diuitem lautiorumque mensis petita, qua po-
tissimum tempore quadragesimali utimur. Herba uero
ipsa, folia gerit angusta, in mucronem desinentia, cauli-
culos multilateros, florem cæruleum lichnidi herbæ si-
mitem, nisi quòd numerosiores fert rapunculus, appa-
rentque

rentq; apud nos præsertim circa autumnum. Eam herbam quidam locustam, siue pedem locustæ appellauerunt, ab ipsius radicis similitudine: unde etiam existimauerunt Ioannis Baptistæ cibum in deserto fuisse: nam & locis incultis crescit: uerisimile enim non est animalibus illis quæ locustarum nomen habent, quenquam uesci posse. Neque uero omnino alienum uidebitur, si etiam hoc dicamus, quandam esse herbam ueteribus incognitam, quæ uulgo scrofularia maior dicitur, radice propemodum similem ipsi rapunculo: gratissimi item saporis, & gustus iucundissimi: cæterum folia diuersa habentem, quemadmodum in chelidonio descripsimus. 201

Pastinaca duplex: agrestis, quæ & Daucus quibusdam appellatur (cum tamen à Dauco differat situ purpurei flosculi in medio umbellæ apparentis) uulgus autem nostrum pastinacam agrestem uocat, des panetz, radicem habet caro similem, quam rustici pro panace usurpant, folia utrinque distincta per alas. Est & satiuua quæ Columellæ lib. 10. cap. 4. edomita appellatur, quam (inquit) staphylinum Græci uocant: estq; hæc hortensis, & latius folia, radice multo crassiore & iucundiore quàm quæ erratica est, & à pharmacopolis Baucias appellatur: est enim tenuifolia, & radice minore: satiuam autem pastinacam uulgus uocat, des pastenades, habetq; folia uitis & ficuum, stellatim disposita, florem luteum. 202

Panacis autem genera multa sunt, tum apud Plinium, tum etiam apud alios autores, quæ quidem difficilime in nostrum usum reduci possunt. Est enim panax, quod heracleoticum dictum est, siue heraclium, quod ab Hercule

eule inuentum sit: estq; folijs asperis ad ficulnea tenden=
 tibus, herbacei coloris, in ambitu quinquepartito diui=
 sis, caule ut ferulae altissimo, qui lanugine quadam inca=
 nescit, flore luteo, semine odorato, radicibus multis ab
 una origine prodeuntibus, succo graueolente, qui scal=
 pello abrasus, ac deinde in sole siccatus, à pharmacopo=
 lis opopanax appellatur: crescit autem potissimum circa
 aquas. Est & panax Asclepium ab Aesculapio inuen=
 tore sic dictum: quo nomine unam ex suis filiabus appel=
 lauit. est autem folio maiore quam feniculus, caule leui,
 geniculato, &c. uideto Dioscoridem. Aliud est præter=
 ea panacis genus, quod Chironium dicitur, à Chirone
 centauro medico inuentum. Estq; folio amaraci, flore au=
 reo, radice parua, breui & odorata. Quinetiam ea her=
 ba quæ Dioscoridi Ligusticum appellatur, quòd in Apen=
 nino Ligustico crescat circa Genuã, panacis species esse
 creditur, est enim huic similima: atque ob id ab indigenis
 panax appellatur: radice autè & caule heracleotico pa=
 naci simile est, caule tenui, geniculato: folijs fertulae cam=
 pane, quæ Græcis melilotos dicitur, du melilot: molliori
 bus tamè, & odorètibus circa umbellã, in qua semen est
 longum, durum, amarum, secundæ speciei Dauci conue=
 niens. Quod autem pharmacopole corrupte leuisticum
 appellant, de la leuësse, id ne credideris esse idem cum li=
 gustico Dioscoridis, quod & Galenus Libysticum ap=
 pellat: id enim Ruellius noster, uir incomparabili doctri=
 na & eruditione præditus, & rei herbariæ omnium lon=
 ge peritissimus, putat esse uerum Smyrniium Dioscori=
 dis, tota enim planta myrrham olet: Smyrniium autem

uerum, Manardus, singulare quoddam nostri temporis ornamentum, putat esse id quod uocamus petroselinum Macedonicum, ut prius iam dictum est. 203

Carus, siue caros, siue carum, cari uulgo, des carottes, radicem etiam nobis iucundissimam præbet, qualis est pastinacæ: rubram tamen, interdum etiam coloris buxi, quæ cum aceto & oleo ac sale editur acetarij uice: prius tamen cum uino cocta, aut inter cineres. Cæterum umbellam etiam pastinacæ similem gerit. 204

Sifaron Græcis, Romanis siue Latinis (inquit Dioscorides, Sifer) id esse putant omnes quod nos uocamus, des cheruitz, cuius radix elixa aut frixa esui nobis est gratissima, præsertim circa quadragesimæ tempus. 205

Cepa cepæ, siue cepæ cepearum, lachrymosum olerum multiplex, sed omnium uires eadem: tantum enim ex nationibus discrimina cepearum petita sunt, quæ Theophrastus lib. 8. de plantarum historia, & Plinius lib. 20. latius docuerunt. Sunt enim aliæ dulces, aliæ acres, quædam item albæ, & quædam rubentes. Sunt & cepollæ ab antiquis appellatæ, cepis quidem minores, quas uulgus nostrum appellat, des ciboules, quarum folijs ternis, interdum etiam quaternis tantum uti solemus in acetarijs, ad frigidorum olerum qualitatem emendandam. Sed & quæ paulo maiores sunt cepæ, quarum folijs & radice usus est in condimentis, puto à nostris appellatæ, des ciuotz ou des oignonnettes. Marsica enim simplex quæ ab Hermolao describitur, habetq; radicem ampliorem & solem, atque ob id à rusticis, inquit, unio appellata est. sanè eam esse puto quam nostri, rusticam illam uocem imitant-

tes, appellauerunt, oignon, quasi unionem dicere uoluis-
sent. Ceterum, quæ cepæ sunt albæ & recentes, mitiores
esse solent: quæ autem ueteres & flauæ, acriores. 206

Allium item, quod Græci scorodon uocant, uulgus no-
strum, des aulx, non contemnendum in ruris honore &
hortorum disciplina locum inuenit: honestum enim ac
gratum rusticæ plebi obsonium: quapropter etiam à Co-
lumella inter hortorum delicias annumeratur libro II.
capite 3. Ulpicum, inquit, quod quidam allium punicum
uocant, Græci autem aphroscorodon appellant, longè
maioris est incrementi, quàm allium: id' que circa Calen-
das Octobris, antequam deponatur, ex uno capite in
plura diuidetur: habet enim uelut allium plures coha-
rentes spicas, eæ' que cum sint diuisæ, liratum seri de-
bent, ut in puluinis positæ, minus infestentur hyemis
aquis. Hæc ille. Quibus uerbis, & quid sit ulpicum,
& quid allium cognoscas. Ceterum est & allium syl-
uestre, quod passim in pratis crescit, uocatur' que Græ-
cis ophioscorodum, quasi serpentis allium. Scorodo-
præsum autem aliud est allium porracei generis, de quo
prius in porro diximus. Atqui uarias alliorum disse-
rentias, ut enumerare difficile esset, ita certè nimis lon-
gum & prolixum, quàm institutum nostrum expo-
stulat. Itaque qui hæc desiderabit, habeat in prom-
ptu necesse est Plinium, Dioscoridem, & Theophra-
stum. Tantum illud addam, postremis diebus apud
nos quorundam studiosorum diligentia, inuentam fuis-
se illam herbam, quæ quia confricata allium quadan-
tenus redolet, à Græcis scordion appellata est, à

Latinis uerò trixago palustris, quòd locis palustribus potissimum crescat, hactenus quidem incognita. nam & pharmacopole huius loco aliam herbam, & facultate, & figura longè omnium diuersissimam usurparunt, quæ Barbaro scorodotis appellatur: nihil enim habet scordio simile, præterquam quòd allium redolet. Scordion enim multo minus est, & folia chamedryos gerit, quæ uulgo uocatur, de la germandree. 207

Bulbus Græcis siue bolbus, cibus Veneris irritamento potius quàm uitæ utilis: quo tamen ad prouocandam appetentiam utimur, unde uulgo nomen retinet, des appetitz. Latini Ascalonitas uocant, quod etiam nomen uulgus retinuit, des eschalottes. Martialis multis in locis salaces bulbos appellat: quod & ex illo epigrammate facile conijcitur:

Cum sit anus coniunx, & sint tibi mortua membra,

Nil aliud bulbis quàm satur esse potes.

Est etiam bulbus agrestis, cuius flore rusticæ muliercule in suis coronis utuntur, quem Græci Condion uocant. Quinetiam alius est bulbus, qui lanosus dicitur, & in liatore frequens: inter cuius primas tunicas, inquit Marcellus, & id quod manditur, tam uera lanæ est similitudo, ut ex ea uestes confici possint. Quinetiam alius est bulbus, uomitorijs appellatus, ad differentiam bulbi cibarij. estq; folijs nigris, radice allio simili, & uomitum ciet. Sunt & alia permulta bulborum genera ab eorum magnitudine, colore & figura petita, quæ qui diligentius cognoscere uolet, requirat Theophrasti librum octauum de plantarum historia, & Plinium, apud quem Gallia Remensis hoc

hoc nomine laudatur, quòd bulbis plurimum abundet, sponte enim illic nascuntur & crescunt. 208

Asphodelus, quæ & hastula regia & albus dicitur (uulgo pharmacopolarum corrupto nomine uocat asphrodilorum) inter bulbos à Plinio connumeratur lib. 21. cap. 17. Est autem folio porraceo, radice bulbosa, & multiplici, ut interdum ad triginta bulbos producat, magnitudine, figura, & sapore scyllæ radici similis: quæ esui erat antiquis cum ficibus, uel cocta inter ciceres. 209

Seritur præterea in hortis, radicis nomine, ea herba quæ Græcis helenium (uel quòd ex lachrymis Helenæ nata sit, uel quòd ab Heleno Troiano inuenta) uulgo autem enula campana, Columellæ Inula appellatur. Eius autem folium est latissimum, ad symphiti folium accedens, de quo prius à nobis dictum est: sed est albicans, & parte altera lanuginosum: florem gerit luteum, radicem crassam, & amaram odoris optimi: quæ cum melle aut saccaro condita, aduersus aëris pestilentis noxam plurimum ualere dicitur: quo nomine etiam cruda à multis tempore pestis manditur: & in hortis eius rei gratia conferitur. 210

Atque hæc erit quartæ hortuli nostri aræ clausula: à qua dum recedimus, totam rei hortensis rationem breuiori, quàm fieri à nobis potuit, stylo, studiosis iuuenibus relinquimus: non enim ijs hæc scripsimus, qui in re herbaria tam sunt exercitati, ut tum Græcos, tum etiam Latinos autores omnes, qui de hac re diligentius scripserunt, facillimè teneant. Quapropter etiam medicas her-

bas, hoc est quæ medicis solis sunt cognitæ, præterea etiam eas quæ nostræ regioni familiares non sunt, omisimus. Tantum eas adscripsimus, quæ mediocritas nostra aut adsequi potuit, aut eruditissimi medici Iacobi Syluij, nostri in hac re præceptoris diligētia cognouisse. Quod si iuuenibus placere uidebimus (ut sanè placere debet) futurū est, ut propediem seminarium à nobis accipiant, in quo arbores fructiferas, & quibus uiridaria conseri solent, adscriptas inuenient. Quod subinde subsequetur uinetum, eadem opera conscriptum: antiquorum morem in conferendis ac pangendis uinceis exprimens, item uitium genera, atq; adeò herbas quas passim in ipsis uinceis succrescere uidemus. Hoc unū præterea lectorem admonitum uelim, pro suo candore semper ut sit æquus ac facilis: si quid est in hoc libello utile aut rectum, id totum & suum & sua causa factum existimet. Si uerò quid erratum, aut minus rectè assertum, id quidem nostrum esse putet, à quibus humani, ut inquit ille, nihil est alienum. Ac si id uerum est, quod quotidie uidemus, nihil tam expolitum tamq; expurgatum fieri posse, in quo non sit aliquid quod damnari ac reprehendi queat: est sanè unde nostram audaciam tueamur, quādo huic periculo omnes ex æquo subiacent. Si uerò etiam hac ratione calumniatores sibi minus satisfactum putent: conqueranturq; se uel quædam non intelligere, uel quibusdam locis offendendi, sequentes adnotationes legant: quæ sunt tantum eam ob rem à nobis post iam excussum libellum conscriptæ, ut ijs satisfacere, quibus res ipsæ haud satis explicatæ uidebuntur.

Annotationes eorum quæ fortassis uel minus rectè explicata, uel obscurius tractata sunt in hoc libello, ne quis calumniæ sit locus.

In hederâ, ubi de helice sermo est, ita habetur (Quarta est inter celsas quæ dicitur helix: folia multo minora habens quàm aliæ) ut expleas descriptionem, addito (angulata & concinniora) atq; intelligito alias esse helicis species, quas ex Theophrasto & alijs requiras, si quidem uoles eas pernoscere.

Paulo post, de herba terrestri, quæ pro hederâ terrestri falsò sumitur, ita scriptum est (Sunt enim eius folia incisa magis, & latiora) addito (etiam asperiora, qualia marrubij nigri, aut potius uiolæ nigræ, rotundiora tamè.)

In descriptione chelidonij minoris, quæ scrofularia dicitur (folio hederaceo minore tamen) addito (tenero & modice pingui) præterea (radicibus bulbosis) addito, tritici modo coaceruatis, & acribus: præsertim dum locis siccis crescit.

In adianto, uersus finem clausulæ, ubi de saluia uita sermo est (est enim eisdem uiribus prædita) addito, multo tamen inferioribus.

Post descriptionem asplenij, numero. 30. (item etiam cyanos) intelligito eam herbam, quæ cyanos Barbaro, à colore cyaneo dicitur, quæ uulgo baptifecula appellatur. non autem cyanum lapidem, qui uulgo lapis lasuli dictus est.

In descriptione sentis canis, ita legito (folia habet longè quàm myrtus latiora)

In Rhamno (Rhamnus, ung groseiller) ne quid absolute pronunciatum quis cauilletur: addito si uoles (ut multis, etiam doctis placet) deinde uerò cum legis primam Rhamni definitionem, quæ in Dioscoride est, nostro grossulario conuenire: haud ita absolute intelligito, ut in omnibus conueniat: nam in quibusdam tantum conuenire uidetur.

In Ligustro (fert corymbos nigros) sic intelligi debet, ut primum quidem uirides sint, deinde, ubi maturuerunt, nigri.

Matiana quoque addito (à multis sic uocata) nam id nomen ueteribus, atque etiam doctis quibusdam nostri seculi est ignotum. Præterea in fine descriptionis (baccas rubras gerit) addito (racematim dispositas)

In leucanthemo, ne quis hallucinetur, cum diuinamus eam fortassis esse herbam ex Plinij descriptione, quam uulgus Iasminum (ita enim scribendum est) uocat: id plañe diuinare fuit: nam paucis quidem in rebus Plinij descriptio in phalangite siue phalangio aut leucanthemo, nostro Iasmino conuenit. Itaque nolimus tam absolute pronunciare. Legi tamen in Barbaro postea, hoc uiole genus, Parthis & Persis antiquitus tantum fuisse cognitum, & nobis hætenus peregrinum: apud quos odoris causa post epulas gratissima ueniebat. Nam hi sætentis animæ uirus, multitudine ciborum & ebrietate natum, commendatione odorum accersita summouebant. Quæ res nos admonet, ut ex ea ferè uiola alba compositum fuisse id unguetum intelligamus, quod Dioscoridi Iasminum siue Iasme appellatur. Nam & flos ipse candidus, atque

atque adeò tota planta nobis etiam uulgo *Iesiminum* dicitur : distinctiones , & harundinaceos parietes opere topiario conuectiens : folium habens in uiridi nigricantem, oblongum, fastigiatum, mucrone languido, magnitudine rosacei, sed angustum. Caterum ipsi uiolæ mira est odoris suauitas.

In descriptione rosarum (Quas quidam *damaſcenas* nominant) addito etiam (*coroncolas*) nam id nomē Italijs rosis præcipuè dederunt.

Ac paulo post, in rosis autumnalibus (Quæ ex caule maluaceo funduntur) scribito, eas esse folijs hibiscis, multo tamen maioribus, & asperioribus.

In uite nigra. Sic legito (Caterum uitis nigra folio & colore corymborum ab alba differt. habet enim folia hederæ similia) Atque hæc lectio multo facilior tibi uidebitur.

In lupulo (In flaminia quoque (inquit *Barbarus*) uulgarè nomine *lupus reptiuus* appellatur) Cuius duæ sunt species, quas tu ab *Hermolao* desumito. Nō enim omnia percurrere possumus.

In *halicacabo* (Est præterea alia *halicacabi* species) Ne putes illud tam absolutè pronunciatum, intelligito, non quidem omnibus ita uideri, sed multis *halicacabi* speciem esse credi.

In *Narcisso* (folio porraceo, &c.) ut descriptionem expleas, quando hæc herba pulcherrima est, & nobis admodum rara, ita scribito (folio porraceo, multo tamen tenuiore & minore: caule herbaceo, glabro, & cōcauo, altitudine supra dodrantem, flore albo per circuitum, in medio

medio autem croceo, & in aliquibus purpureæ aspectu)

In descriptione Baccharis (folia habet uiolæ similia) uisum est nobis postea commodius, integram descriptionem subnectere. Itaque hæc erit (folia habet aspera, magnitudine inter uiolam nigram & uerbascum: angulosus illi caulis, cubitali altitudine, aliquatenus asper, adnata multa habens. florem gerit ex albo purpurascens, odoratum. radix autem illi est nigro ueratro similis, odore ferè amomi.)

In Anemone (Est autem duplex. Satiua, quæ florem rubrum habet) Rectius legas propter ambiguum sensum (Satiua, quæ rursus multiplex est, puniceos enim flores quædam habet, quædam uerò albidos, quædã etiam purpureos. Omnes autem species, habent folia tenuissima, incisuris diuisa: ad terram inclinata, colliculos lanuginosos) Videto Dioscoridem cap. 167. Cæterum ubi scriptum est erraticam, habere florem caruleum, scito inueniri etiam purpureum.

In consolida minore, quòd à nobis assertum est, non id quidem ex probatis autoribus habuimus: sed herbarijs quibusdam illud persuasum est, & uulgo, multas esse consolidarum species: quarum minimam aiunt eam esse, quæ uulgo dicitur, des marguerittes. Sunt autem apud Dioscoridem tantum duo symphiti genera: alterum quidem petreum, de quo suo loco egimus: alterum quod sola appellatione pro maiori symphito sumitur. estq; folio hirsuto, angusto, oblongo, ad linguæ bubulæ figuram accedente, cuius radix uel astringentia plurimum pollet, ut diximus. Consolidæ uerò mediæ hoc addendum est, ueteribus

teribus ignotam fuisse, neque hodie quoque omnibus notam.

In *Artemisia*, tantum unam diuisionem fecimus latifoliae, & tenuifoliae. Atqui ne quidquam omisisse uideamur, altera rursus subdivisio facienda est, atque ita describenda (Duplex quidem *Artemisia*: latifolia, & tenuifolia. Latifolia rursus duplex: quaedam enim est folio absinthij, maiore & pinguiore, quaedam folijs latioribus & pinguioribus, crassioribus item ramulis. Sed & tenuifoliae rursus duo genera: aliud folijs, & floribus tenuibus & exiguis, aestate florens, sed cuius flos candidus grauius olet. aliud omnium exilius, singulari ramulo, quae *Artemisia monocaulon* ob id à Graecis appellatur: flore tenui, abundante, & rutili coloris. uincit haec odoris suauitate antedictam)

Origanum, ut uaria sunt in quibus crescit loca: ita etiam uariam (hoc est difficilem) non solum descriptionem, sed etiam opiniones uarias habuit. Quas cum non satis aperte in superioribus descripsimus: ne quis de obscuritate conqueratur: sic iterum describemus (*Origanum multiplex*, *Heracleoticum*, folia habens hyssopi, umbellam ueluti quaedam rotula in orbem circumactam, multifidam, & quasi diuisam: semen illi in summis uirgis, non densum, non durum. Aliud appellatur *Onitis*, estq; folio priori simili, sed candidiore. Est & *Origanum sylvestre*, folia antedictorum habens, ramulos semipedales, graciles, umbellam anetho similem, in qua flores albi conspiciuntur. Subortum est praeterea nouum origani genus, folio *sampsychi*, id est maioranae: herbarijs & officinis

nis cognitum : quo occidui aliorum loco utuntur, unde uulgo dictum, marioleine dangleterre, ou marioleine sauuaige)

In menta, uersus finem descriptionis (Est & menta aquatica, quæ Dioscoridi Sifymbrium dicitur, estq; duplex) atq; huius genera requirito ab ipso Dioscoride.

In pulegio ita legito (Sed ad pulegium ueniamus: citius duplex est genus, aquaticum unum, alterum montanum. Aquaticum uulgo pulegium regale dicitur, folia minuta habens, &c.) deinde uerò in montano (flore ceruleo, caule dodrantali, in quo differt à serpillo.

In chamæmelo (Græcis anthemis dicitur) addito (Cuius tria sunt genera, floribus tantum inter se diuersa)

In prasio (utrunq; marrubium folia mentastri habet) addito (præsertim quod balote uocatur)

In portulaca aquatica, quòd scriptum est florem habere subrubrum, ita nobis uisus est multis in locis: frequentissimè autem ceruleus apparet.

In bipinnella, uersus finem descriptionis, ubi de saxifragia sermo est, hallucinati sumus in flore & aculeo: gerit enim nostra saxifragia florem album, & aculeo caret: quem habet illa quæ geranion Dioscoridi, officinis collum gruis, siue acus pastoris dicitur. habet enim quædam eius geranij species folia bipinnella similia, florem ceruleum: præterea locis saxosis crescit, uulgus uocat l^r herbe robert,

In Sifymbrio (sed Sion frigide naturæ est) ita intelligito, imbecilliolem calorem habere.

In hippolapatho, ne quis reprehēdat quòd scripsimus dictum,

dictum, quasi lapathum equinum vel equilapathum, quemadmodum Gaza equapium pro hippofelino convertit: ita intelligi debet, ut hippolapathum dicatur, quasi magnum lapathum, à dictione Græca ἵππος, quæ quibus dictionibus præponitur, ijs significationem auget, ut latius præscripto loco declaratum est. Sed hæc, ne quis cauilletur.

In fericulo dulci (quæ quidem dulcedo inest semini) addito (& toti plantæ) ac parlo post, de minore fericulo (& minora folia habet, quàm feniculum commune) adde (ad folia anethi accedentia.)

In cucumere asinino (folia habet priori incisa magis) legito (aspera) ut sint sanè, nam incisuræ parum apparent.

*Quæ supersunt, Lectoris beneuoli iudicio,
& æquitati committimus.*

F I N I S.

G I N D

INDICES DVO LATINARVM
 & Gallicarum uocum, que in hoc libello explicata re-
 periuntur, quorum numerus, ijs numeris respondet, qui
 suo ordine per totum libellum conspersi sunt, & in fine
 sententiarum adnotati, uersus inferiorem marginem.

Quòd si in principio sententiæ, id quod queris,
 sese prima fronte tibi non offerat, legenda e-
 rit tota sententiæ, ne illud etiam ignores.

A

Abrotanum mas	121	Alcanna	42
Abrotanum foemina	122	Alcea	151
Absynthium	123	Allium	206
Absynthium ponticū	124	Allium punicum	ibidem
Absynthium marinum, &		Althea	149
Romanum	124	Amaracus	125
Absynthium Santonicum		Amaranthus	117
ibidem		Ambrosia	136
Acantha	151. & 169	Ambubaia	146
Acetarium	144	Ambulationes	44
Acetosa	152	Ambulationes tecta	47
Acicula	154	Ambulatiões subdiales	48
Ακρωβια	157	Ampeloprasum	179
Acuta spina	41	Ampelos agria	68
Adianton	28	Andrachne agria	27
Adnicularia uitis	67	Anemone	118
Adonidis & Hesperidum		Anethum	142
horti	11	Anguina cucurbita	76
Aizoon	27	Anysum	192
Alba hedera	22	Aphroscorodon	206
		Apia	

I N D E X.

Apiastrum	140	Basilicon	133
Apium	177	B&O	35
Aqua rosacea	60	Batis, baticula	155
Arca	80	Batus	35
Arca coronalis	92	Batus Idæus	39
Arca escaria	180	Baucias	206
Arca odorata	120	Bedegar	37
Arca olitoria	143	Berberis	41
Arearum sectio	86	Berula	159
Areola	83	Beta	174
Areator	81	Bipinnella	154
Armel	136	Bismalia	149
Armoracia	197	Blaptiscula	93
Artemisia	126	Blitum	176
Articocalus	193	Borago	168
Asaron	111	Botheca	185
Asparagus	157	Branca ursina	151. & 169
Asphodelus	208	Brassica	172
Asplenium	29	Brassica marina	ibidem
Atraphaxys	173	Bryonia, Bryonias	69
Atriplex	ibidem	Bryonia nigra	70
	B	Bryton	72
Bacchar	111	Bubonium	115
Baccharis	ibidem	Bugla	119
Bacchica hedera	22	Buglossa	168
Balote	139	Bulbus	207
Balsamina	71	Bulbus vomitorius	207
Balsamita	159	Buxetum	62
Barbotina	124	Buxus, buxum	62
		G 2	Cala

I N D E X.

C			
Calamintha	127	Chondrylla	145
Calendula	110	Chrysolachanum	173
Canina rosa	37	Cicerbita	147
Canirubus	36	Cichorion	146
Capillus Veneris	28	Cinara	193
Capparis	156	Circion	168
Cardamum	158	Citrago	140
Cardamine	159. & 160	Citrulus	184
Cariofilli	108	Clausuræ & munitiones hortorum	19
Carus	203	Clepsydra	15
Caules hortenses	4	Cocalus	193
Cedrus	64	Κολοκύνθα	74
Cedrides	64	Conserere hortum	13
Celsa hedera	22	Conserere locum	ibidem 119
Cepa	205	Consolida maior	119
Cepolla	ibidem	Consolida media	ibidem
Κύριον	2	Consolida minor	ibidem 191
Κητόρος	5	Corianon	95
Κηρυκίαν	12	Corolla, Corollarij	93
Cerephyllum	169	Coronamenta	99
Chamæbatos	38	Coronæ frondæ	94
Chamæcyssos	22	Coronæ hybernæ	95
Chamædrys	206	Coronarij	157
Chamamelum	136	Coruda	150
Chameciparißus	122	Costus	172
Characias, charancias	71	Crambe	ibidem
Chelidonium minus	25	Crambe thalattia	155
Chelidonia	25	Crethmon	Cretica

I N D E X.

<i>Cretica cupressus</i>	65	sa	22
<i>Crescio</i>	160	<i>Dendrolachanon</i>	197
<i>Crinon</i>	113	<i>Depilatorium</i>	69
<i>Crinon agrion</i>	114	<i>Dens leonis</i>	147
<i>Crista marina</i>	155	<i>Dionysia</i>	22
<i>Crocus</i>	178	<i>Dios anthos</i>	117
<i>Cucumeres</i>	147	<i>Dryopteris</i>	26
<i>Cucumis asininus</i>	ibidem	E	
<i>Cucurbita</i>	74	<i>Ebenotriches</i>	28
<i>Cucurbita anguina</i>	76	<i>Ebiscus</i>	149
<i>Cucurbita cameraria</i> siue		<i>Eleliphacos</i>	134
<i>plebeia</i>	ibidem	<i>Eleoselinon</i>	177
<i>Cucurbita marina</i> siue <i>bar</i>		<i>Empetron</i>	154
<i>bara</i>	ibidem	<i>Enula campana</i>	209
<i>Cucurbita sativa</i>	75	<i>Epicurus hortorum</i> magis	
<i>Cupressus cretica</i>	65	<i>ster</i>	2
<i>Cuscuta</i>	141	<i>Epithymum</i>	138
<i>Cyanos herba</i>	93	<i>Equapium</i>	177
<i>Cyclaminus</i>	199	<i>Eritiana</i>	172
<i>Cylindrus</i>	81	<i>Eruca</i>	161
<i>Cynobatos</i>	36	<i>Erysimon</i>	161
<i>Cynosrhodos</i>	37	<i>Escaria uitis</i>	67
<i>Cypros</i>	42	<i>Euphrosyne</i>	168
<i>Cyssampelos</i>	23	F	
<i>Cyssimbrium</i>	129	<i>Facere hortum</i>	14
<i>Kuar</i> ☉	22	<i>Facere duo aut tria spatia</i>	
D		<i>per ambulationem</i>	45
<i>Daucus</i>	201	<i>Fasciculus florum</i>	100
<i>Dendrocysso</i> , <i>hedera ccl</i>		<i>Fasciculus literarū</i> ibidem	

I N D E X.

Fatuus sapor	76	Heliotropium	110
Feniculi genera	171	Helix	22
Filicula	26	Helicine	23
Flammula	116	Hemerocalles	113
Flos omnium mensium	110	Hemionion	29
Floralia	107	Herba catti	127
Fodere hortulum	16	Herba muralis	23
Foliata	46	Herba sabina	65
Fraga	180	Herba terrestris	22
G		Herba uenti	118
Galeria	46	Herbae uetustis hortorum	
Gariofilata alba	103	parietibus sponte adna-	
Gladiolus	116	scentes	20
Glycea coronaria	97	Herigeron	162
Gongilis	198	Hierosolymitanum	po=
Grossæ	40	mum	7
Grossularium	ibidem	Hippolapathum	167
H		Hippomarathrum	171
Halicacabum	77	Hippofelinon	177
Hedera	21	Horminum	141
Hedera alba	22	Hortus	K
Hedera celsa	ibidem	Hortus instructus	10.17
Hedera humilis, siue terre-		Hortus olitorius	5
stris	ibidem	Hortus pensilis	8
Hedera nigra	ibidem	Hortus rignus uel irrigu-	
Hedera nitis	23	us	9
Hediosmos	129	Quæ ab antiquis observa-	
Hediprotis	147	ta in Horto faciundo	18
Helenium	209	Horti Adonidis & Hesper-	
		ridum	

I N D E X.

ridum	11	Lactuca	143
Horti Pompeiani, Sallustiani, Luculliani, &c.	7	Lapathi genera	163
Hortensis,	12	Lapis specularis	47
Hortulus	7. & 12	Lappa maior	169
Hortulanus	5	Lavandula	132
Humilis rubus	38	Laner	159
Hyacinthus	108	Achery	113
Hydrolapathum	167	Leontopodion	110
Hypetræ	48	Leucanthemon	58
Hysſopus	131	Leucoia	102
I		Leucoion candidum	103
Ibiscus	149	Leucoiö luteü	24. & 104
Illecebra	27	Leusticum	177. 192
Interualla	85	Libyſticum	192
Intibum	146	Liguſtrum	42
Inula	209	Libanotis	55
Ios	105	Libanotis ſerax	56
Ioffeminum	58	Libanotis ſterilis	ibidem
Iota	174	Liliago, Liliaſtrum	114
Iouis barba	27	Lilium	113
Iouis flos	93. & 117	Lilium agreſte	114
Iris	116	Lilium conuallis	115
Irrigare hortum	15	Locuſta	200
Irriguus hortus	9	Luculliani horti	7
Iuniperus	63	Lupus reptinus	72
Iunonis roſa	113	Lupus ſalictarius	ibidem
L		Lupulus	72
Labruſca	68	M	
		Maiorana	125
		G 4	
		Mala	

I N D E X.

<i>Mala insana</i>	189	<i>Olfactoriolum</i>	100
<i>Malua</i>	148	<i>Oleriarbor</i>	197
<i>Marathrum</i>	171	<i>Oleum de alcanna</i>	42
<i>Marrubium</i>	139	<i>Olitor</i>	5
<i>Mater uiolarum</i>	105	<i>Olitorius hortus</i>	5
<i>Matiana</i>	43	<i>Olus</i>	<i>ibidem</i>
<i>Matricaria</i>	125	<i>Olus aureum</i>	173
<i>Mecon</i>	195	<i>Olus marinum</i>	172
<i>Melissophyllon</i>	140	<i>Olus pullum</i>	177
<i>Melopepones</i>	143	<i>Olus regium</i>	126
<i>Menta</i>	129	<i>Olusatrum</i>	177
<i>Mentastrum</i>	<i>ibidem</i>	<i>Ophioscorodon</i>	206
<i>Meon</i>	171	<i>Origanon</i>	128
<i>Miraculosum pomum</i>	7	<i>Orminum</i>	141
<i>Muralium</i>	23	<i>Orthocysfos</i>	22
<i>Muscetō siue muscutō</i>	60	<i>Ortus</i>	1
N		<i>Oxalis</i>	152
<i>Napus</i>	198	<i>Oxicanthos</i>	41
<i>Nardus Celtica</i>	132	<i>Oxilapathum</i>	165
<i>Narcissus</i>	109	<i>Ozimon</i>	133
<i>Nasturtium</i>	158	P	
<i>Nasturtium aquaticū</i>	159	<i>Pæderos</i>	169
<i>Nectere coronam</i>	96	<i>Panacis species</i>	202
<i>Nepita</i>	127	<i>Paniculus</i>	81
<i>Nigra hedera</i>	22	<i>Papaueris genera</i>	194
<i>Nigra viola</i>	105	<i>Parietaria</i>	23
<i>Nysia hedera</i>	22	<i>Pastinum</i>	16
O		<i>Pastinaca</i>	201
<i>Ocymon</i>	133	<i>Parthenion</i>	125
			<i>Peganon</i>

I N D E X.

Peganon	136	Pseudocostus	130
Pepones	182	Pseudomenta	159
Pepones hyberni	186	Pseudonardus	134
Perdiciū siue perdicias	23	Psylotrum	69
Pergula	49	Pulegium aquaticum	130
Pergula recta	51	Pulegium regale	130
Pergula cameraria	51	Puluinus acetarius	144
Pergulana uitis	67	Puluinus condimentarius	
Personata	169	172	
Pes locustæ	200	Puluinus fructuarius	181
Petroselinon	177	Puluinus radicularius	196
Peucedanum	171	Puluini	84
Phalangon	58	Q	
Phlomos	111	Querna filix	26
Φυλλῶς	46	Quernea hedera	22
Phyllitis	29	R	
Platea	80. & 82	Radicula	197
Polygonatum	115	Raphanus	197
Polipodium	26	Rapus	198
Pollium mentanum	130	Rapunculus	200
Polytrichon	28	Reparata	174
Pompeianihorti	7	Rhamnus	40
Poma Cupidinis	181. &	ῥόδος	60
189		Rigurus hortus	9
Pomū hierosolymitanū	71	Rosa canina	37. & 60
Pomum miculosum	71	Rosa francha siue incar-	
Porrum	179	nata	37
Portulaca	153	Rosa damascena, siue mo-	
Prasium	128. & 139	schata	ibidem
		G 5	Rosa

I N D E X.

Rosa Hiericantis	60	Scrofularia maior	200
Rosæ autumnales	ibidem	Seclio arearum	86
Rosa Iunonis	113	Selinon	177
Rosæ marinæ siue transf-		Semperuiuum	27
marinæ	60	Senecio	162
Rosaceum	ibidem	Sentis canis	36
Rosarium, rosetum	61	Sepes hortorum	31
Rosmarinum	55	Sepes naturalis autumnalis	33
Rubus	35	Sepimentum	33
Rubus humilis	38	Septum	32
Rubus Idæus	39	Seris	140
Rumex	163	Serniæ	99
Ruta	136	Serpillum	169
		Serta	99
S		Sertula campan	192
Sabina herba	65	Sicla	174
Sallustiani horti	7	Sicyos	147
Salvia	134	Sigillum Salomonis	115
Salvia uita	28	Simphitum petreum	ibi.
Sampsychnus	125	Sion	159
Satureia	135	Sisaro	204
Saxifragia	154	Siser	ibidem
Scariola	146	Sisymbrium	159. & 160
Scolopendria	29	Smyrniuum	177. & 192
Scolymos	193	Solanum lignifum	68
Scordion, scordiotis	206	Soldanella	172
Scorodoprassum	179	Solisequium	110
Scorpioctonos	110	Somphos	76
Scorpiuros	110	Sonchus	147
Scrofularia	25		Spec

I N D E X.

<i>Specularia</i>	47		V
<i>Sphacelus</i>	134	<i>Vaccinium</i>	108
<i>Spinatia</i>	176	<i>Verbascum</i>	111
<i>Staphylinus</i>	201	<i>Vernicularis</i>	27
<i>Stolones arborum</i>	157	<i>Verrucaria</i>	110
<i>Strobilus</i>	193	<i>Vesicaria</i>	77
<i>Strophia, Strophiola</i>	98	<i>Villa</i>	I
<i>Structilis sepes</i>	32	<i>Viola altilis</i>	108
<i>Struthion</i>	197	<i>Viola autumnalis</i>	106
<i>Subdiales ambulatiões</i>	48	<i>Viola Cheiri</i> 24. C	104
<i>Subdialia aut subditalia</i>		<i>Viola lutea</i>	24
48		<i>Viola trinitatis</i>	106
<i>Sudariolum</i>	100	<i>Violaria</i>	107
<i>Symphitum magnum</i>	119	<i>Viola nigra, purpurea,</i>	
<i>Symphitum minimum</i>	ibid.	<i>Martia, quadragesima-</i>	
T		<i>lis</i>	105
<i>Tagete</i>	126	<i>Vitis agrestis</i>	68
<i>Tanacetum</i>	136	<i>Vitis alba</i>	69
<i>Tarco</i>	170	<i>Vitis adminicularia</i>	67
<i>Teetæ ambulationes</i>	47	<i>Vitis escaria</i>	ibidem
<i>Terraciæ</i>	48	<i>Vitis hedera</i>	23
<i>Thridax</i>	145	<i>Vitis nigra</i>	70
<i>Thymbra</i>	135	<i>Vitis pergulana</i>	67
<i>Thymus</i>	137	<i>Vina sepes</i>	33
<i>Trichomanes</i>	28	<i>Vlmaria</i>	154
<i>Tuber terræ</i>	199	<i>Vlpicum</i>	206
<i>Turiones arborum</i>	157	<i>Vnio</i>	205

I N D

INDEX GALLIC A-
RVM DICTIONVM.

A

Absynse	123	Berle	159
Ache	177	Binoire	16
Airè	81	Bonnes dames	173
Allée	4	Bouquet de fleurs	100
Aluyne	123	Bouillon blanc	111
Anet	142	Bourroches	168
Aniz	192	Buglè	119
Appetitz	207	C	
Armoiries	108	Cabaret	111
Armoysse	126	Camemulle	136
Arroches	173	Cappres	156
Arrouser ung iardin	15	Carreau	84
& 17		Carottes	193
Artichault	193	Cedre	64
Asperges	157	Ceneson	162
Aulbiffoins	93	Ceterac	29
Auroesne	121	Chantepleure	16
Aux	206	Chappeaulx	93
B		Chappeaulx d' hyuer	94
Bacille	155	Chappelet	95
Baguenaules	77	Chappeliere	97
Barbe dieu	162	Cheruitz	204
Basilic	133	Choulz	172
Batteur en granche	81	Choulz cabuz	ibidem
Baufme	129	Ciboules	205
Berceau	31	Cichoree	146
			Cirotz

I N D E X.

Ciuotz	205	Faire deux ou trois tours	
Coloquintes	74	par lallee	45
Concombre	187	Faire ung chappeau	96
Consyre	119	Faire ung iardin	14
Coq	130	Fenouil	171
Coquelicoq	185	Feu ardent	69
Coquelourdes	93.117	Flambes	116
Coquerelles	118	Fort	123
Coriandre	181	Framboisier	39
Couchè	84	Frayfes	190
Couleuree	69	Fucillee	46
Courge	74	G	
Crefson	160	Germandree	206
Crefson alenoys	158	Geniefure	63
Creste marine	355	Giroflees	102
Cypres	122	Giroflees blanches	103
D		Glaiz	116
Dragee aux cheuaulx	133	Grofeiller	40
E		Guymauues	149
Endiue	146	H	
Eschalotte	207	Haye	32
Esclere	25	Herbe au chat	127
Escrouelles	25	Houblon	72
Esglantier	37	Hyflope	131
Efpargoutte	125	I	
Efpinartz	176	Iardin	2
Efpine uinette	41	Iardin en ordre	10
F		Iardin pres de leau	9
Fadè	76	Iardinet	12
		Iardinier	

I N D E X.

Iardinier	5	N	
Iosemin	58	Nasitort	158
Iote	174	Nauet	198
Iouubarbe	27	O	
L		Ocilletz	108
Labourer ung iardinct	16	Oignon	205
Laceron	147	Oignonnettes	205
Laique	145	Oseille	152. ^C 164
Lauande	132	Oseille de tours	152
Lettron	145	P	
Leuesse	177	Pacquet de lettres	100
Lierre	21	Panetz	201
Liz	113	Parelle, patience	163
Lombardettes	174	Paritoire	23
M		Pasquettes	119
Male tigne	37	Passe fleur	118
Marguerittes	119	Passe uelours	117
Marioline	125	Pastenades	201
Marioline de gleterre	128	Pauot	195
Massault	43	Persil	177
Maulues	148	Pimprenelle	154
Melisse	140	Pisse en liçt	147
Melon	183	Placè	82
Mente	129	Planche	83
Mettre en ordre ung iard=		Planter ung iardin	13
din	17	Poix de merueilles	77
Menue pensee	106	Pommes damours	189
Mouchouer	100	Pommes des merueilles	71
Muguet	115	Pompon	182
		Pompons	

I N D E X.

Pompons turquins	ibidem	Savinier	65
Pompons succarins	ibidem	Saulge	134
Pompons d' hyuer	186	Saulge franche	ibidem
Ponceau	195	Serfueil	169
Porree	174	Serpolet	169
Porreaulx	179	Soulsilz	110
Pouliot sauvage	130	Surelle	165
Pourceleine	153		
Pourpier	ibidem	T	
	R	Tanaisie	136
		Targon	170
Rauè	197	Tin	137
Reicttons	157	Toute bonne	141
Responce	200	Treille	49
Romans	174	Troesne	42
Ronce	35	Truffes	199
Roquette	161		V
Roses de hierico	60	Vigne de treille	67
Roses doultre mer	60.148	Vigne en friche	68
Rosmarin	55	Villaige	1
Rue	136	Vinette	152
	S	Violiers	102
Saffran	178	Violiers blancz	103
Saillie	50	Violiers iaunes	104
Sarriette	135	Violette	105
Sarriette dangleterre	135		

F I N I S.

